

**LAPSEN SOSIAALISEN KOMPETENSSIN YHTEYS SOSIAALISEEN STATUKSEEN JA
VANHEMMUUSTYYLEIHIN**

Heini Järvinen
Pro gradu -tutkielma
Psykologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Helmikuu 2013

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Psykologian laitos

JÄRVINEN, HEINI: Lapsen sosiaalisen kompetenssin yhteys sosiaaliseen statukseen ja vanhemmuustyyliin

Pro gradu -tutkielma, 43 s.

Ohjaaja: Jari-Erik Nurmi

Psykologia

Helmikuu 2013

Tutkimuksessa tarkasteltiin lasten sosiaalisen kompetenssin yhteyttä lasten sosiaaliseen statukseen, lasten kohtaamiin vanhemmuustyyliin sekä vanhemmuustyylien moderoivaa vaikutusta sosiaalisen kompetenssin ja sosiaalisen statuksen välillä. Tutkimus oli osa Alkuportaat-pitkittäistutkimusta ja tutkimuksessa oli mukana 2297 lasta (1093 tyttöä ja 1204 poikaa). Lasten sosiaalisesta kompetenssista saatiin tietoa esiopettajan suorittamalla MASK-menetelmällä, sosiaalisesta statuksesta sosiometrisin tekniikoin nimeämismenetelmällä sekä vanhemmuustyyleistä kyselylomakkeella. Aineisto analysoitiin IBM SPSS Statistics 20-ohjelmistolla.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että lasten sosiaalinen kompetenssi oli yhteydessä lasten sosiaaliseen statukseen. Suositut lapset olivat kaikkein yhteistyökykyisimpiä ja empaattisimpia. Suositut lapset saivat myös kaikkein matalimmat arvot häiritsevyydessä ja impulsiivisuudessa. Torjutut lapset olivat kaikkein häiritsevimpiä ja impulsiivisimpia sekä heidän yhteistyökykynsä ja empaattisuutensa oli muihin lapsiin verrattuna kaikkein matalinta. Hyvien sosiaalisten valmiuksien lapset kohtasivat myös kaikkein positiivisinta vanhemmuutta kun puutteellisten sosiaalisten valmiuksien lasten vanhemmat raportoivat korkeampaa vanhemmuuden stressiä, behavioraalista kontrollia ja psykologista kontrollia sekä vähäisempää lämpimyyttä. Lisäksi vanhemmuustyylin havaittiin moderoivan sosiaalisen kompetenssin ja sosiaalisen statuksen yhteyttä siten, että psykologinen kontrolli ja vanhemmuuden stressi vahvistivat kielteisten sosiaalisten piirteiden negatiivista vaikutusta toveriarviointeihin.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että vahvan sosiaalisen kompetenssin lapset tulevat kohdatuksi sekä toveriryhmässä että vanhempien taholta positiivisemmin, sillä nämä lapset ovat muita todennäköisemmin suosittujen asemassa toveriryhmässä ja heidän vanhempansa raportoivat vanhemmuudessaan vahvempia vanhemmuustyyliä. Puutteellisen sosiaalisen kompetenssin lapset puolestaan kärsivät näistä puutteistaan, sillä he tulevat toveriryhmässä muita todennäköisemmin torjutuiksi ja he kohtaavat lisäksi vanhempiensa taholta heikompaa vanhemmuutta. Negatiivisen vanhemmuuden ulottuvuuksista erityisesti psykologinen kontrolli ja vanhemmuuden stressi vahvistavat kielteisten sosiaalisten piirteiden negatiivista vaikutusta toveriarviointeihin.

Avainsanat: sosiaalinen kompetenssi, sosiaaliset taidot, sosiaalinen status, vertaissuhteet, toverisuhteet, vanhemmuustyyli, evokatiivinen vaikutus

SISÄLLYS

JOHDANTO.....	1
Sosiaalinen kompetenssi – lähestymistapa sosiaalisen vuorovaikutuksen tarkasteluun.....	2
Vertaissuhteet ja sosiaalinen status ryhmässä.....	4
Sosiaalisen kompetenssin yhteydet toverisuosioon.....	7
Vanhemmuustyyli.....	8
Sosiaalisen kompetenssin ja vanhemmuustyylien väliset yhteydet.....	10
Miten vanhemmuustyyli muokkaa sosiaalisen kompetenssin yhteyttä sosiaaliseen statukseen?.....	12
Tutkimusongelmat.....	13
MENETELMÄ.....	14
Asetelma ja tutkittavat.....	14
Lasten mittarit.....	14
Aikuisten mittarit.....	15
TULOKSET.....	17
Ennustaako sosiaalinen kompetenssi sosiaalista statusta?.....	17
Ennustaako sosiaalinen kompetenssi vanhemmuustyyliä?.....	19
Moderoiko vanhemmuustyyli sosiaalisen kompetenssin yhteyttä sosiaaliseen statukseen?.....	22
POHDINTA.....	27
Onko lasten sosiaalinen kompetenssi yhteydessä sosiaaliseen statukseen?.....	27
Ennustaako sosiaalinen kompetenssi vanhemmuustyyliä?.....	28
Moderoiko vanhemmuustyyli sosiaalisen kompetenssin yhteyttä sosiaaliseen statukseen?.....	30
Tutkimuksen arviointi ja johtopäätökset.....	31
LÄHTEET.....	35

JOHDANTO

Ystävyysuhteet ovat usein hyvin toivottuja ihmissuhteita niin aikuisille kuin lapsillekin (Bukowski, Motzoi & Meyer, 2009). Usein lapset viettävät suurimman osan valveillaoloajastaan vertaisten kanssa jo päivähoitotiössä ja myöhemmin koulussa. Tutkimusten mukaan lapset haluavatkin jakaa tärkeitä tapahtumat ja kokemukset nimenomaan vertaisten kanssa (Rubin, Bukowski & Parker, 2006).

Vertaisryhmissä lapset oppivat tärkeitä taitoja, kuten ryhmään liittymisen taitoja ja ryhmässä toimimisen sääntöjä (Hartup, 1983). Tämän lisäksi tiedetään, että lasten positiiviset toverisuhteet ja kokemukset vertaisryhmissä vaikuttavat merkittävästi lasten psykologiseen kehitykseen sekä käyttäytymiseen muissa ryhmissä ja sosiaalisissa tilanteissa (Berndt & Murphy, 2002). Esi- ja alakouluikäisten koulusopeutumisen kannalta toverisuhteiden muodostamisen kyky on tärkeää (Ladd, 2005) ja sosiaalisen kehityksen lisäksi sosiaalinen status on yhteydessä koulumenestykseen. Vertaisryhmässä torjutuksi tulevat lapset pärjäävät tavallisesti koulussa heikommin kuin suositummassa asemassa olevat lapset alakouluikässä (Wentzel & Asher, 1995). Hyljeksinnän kohteeksi joutuvat lapset ajautuvat myös muita useammin mielenterveysongelmiin ja rikollisuuskierteeseen sekä muihin pitkän aikavälin negatiivisiin kehityksellisiin kierteisiin (Parker & Asher, 1987). Paljon tutkimuksellista huomiota ovatkin saaneet tekijät, joiden on havaittu olevan yleisimmin yhteydessä lasten toverihyljeksintään. Yksi merkittävimmistä tekijöistä, joiden on tutkimuksissa löydetty olevan yhteydessä torjutuksi tulemisen kanssa, on lapsuusiän aggressiivisuus (ks. katsaus Dodge, Coie & Lynam 2006).

Vertaisryhmien tärkeys lapsen kehitykselle on siis merkittävä. Millaiset tekijät sitten johtavat suotuisaan asemaan toveriryhmässä? Tässä tutkimuksessa pyritään tarkastelemaan, missä määrin lapsen sosiaalisen kompetenssin osatekijät ennustavat lapsen sosiaalista statusta. Ovatko esimerkiksi empaattisuus ja yhteistyökyky yhteydessä parempaan sosiaaliseen statukseen ryhmässä kuin impulsiivisuus ja häiritsevyys? Sosiaalisen kompetenssin kehittymiseen vaikuttaa vanhemmuus monin tavoin. Mutta millaista vanhemmuutta sosiaaliselta kompetenssiltaan erilaiset lapset sitten kohtaavat? Onko impulsiivisten lasten vanhempien vanhemmuustyylit erilaisia kuin esimerkiksi yhteistyötaitoisten lasten (nk. evokatiivinen vaikutus)? Lopuksi tutkitaan, muokkaako erilainen vanhemmuustyylit sosiaalisen kompetenssin vaikutusta lasten sosiaaliseen asemaan. Olisiko suotuisan vanhemmuuden tukeminen sosiaalisen kompetenssin vahvistajana perusteltu

interventioitoimi?

Sosiaalinen kompetenssi – lähestymistapa sosiaalisen vuorovaikutuksen tarkasteluun

Sosiaalinen kompetenssi ei ole käsitteenä yksiselitteinen, mutta yleensä sillä tarkoitetaan jonkinlaista kyvykkyyttä tai pätevyyttä sosiaalisessa toiminnassa (Kaukiainen, Junttila, Kinnunen & Vauras, 2005). Rubin, Bream ja Rose-Krasnor (1991) määrittelevät sosiaalisen kompetenssin kyvyksi saavuttaa henkilökohtaisia päämääriä myönteiset suhteet toisiin ihmisiin säilyttäen. Se on myös vuorovaikutuksessa syntyvää ja tilannesidonnaista (Rose-Krasnor & Denham, 2009) sekä sidoksissa kulloinkin kyseessä olevan kulttuurin arvoihin ja normeihin. Kompetenssin käsitteellä viitataan näin myös muiden kuin henkilön itsensä tekemään arvioon tämän käyttäytymisen pätevyydestä (Kaukiainen ym., 2005). Poikkeuksen (1996) mukaan sosiaalinen kompetenssi on yksilön kykyä käyttää onnistuneesti sekä ympäristössä olevia että henkilökohtaisia resursseja ja näiden avulla saavuttaa henkilökohtaisia ja sosiaalisia tavoitteitaan. Usein sosiaaliseen kompetenssiin katsotaan kuuluvaksi myös taito solmia vuorovaikutussuhteita sekä hyväksynnän saaminen toveripiirissä (File, 1993). Ladd (2005) liittää sosiaaliseen kompetenssiin vielä taidon hillitä negatiivista käyttäytymistä sekä taidon välttää joutumasta torjutun tai kiusatun rooliin tai huonoon sosiaaliseen asemaan.

Psykologian alalla sosiaalista kompetenssia voidaan tarkastella useasta eri perspektiivistä lähestymistavasta riippuen. Salmivallin (2005) määrittelemiä näkökulmia ovat sosiaaliset taidot (Ladd & Mize, 1983), sosiokognitiiviset taidot (Crick & Dodge, 1994), emootioiden ja käyttäytymisen säätely (Pulkkinen, 1994; Eisenberg, Fabes, Guthrie & Reiser, 2002), motivationaaliset sosiaaliset tavoitteet (Ojanen, Grönroos & Salmivalli, 2005; Salmivalli, Ojanen, Haanpää & Peets, 2005) sekä konteksti (Ladd, 2005). Sosiaaliseen kompetenssiin läheisesti liittyvinä tekijöinä pidetään usein minäkuvaa (Poikkeus, 1996), lapsen temperamenttia ja persoonallisuuden piirteitä (Sanson, Hemphill & Smart, 2004) sekä toverisuosiota (Gresham, 1986). Sosiaalisen kompetenssin käsite on melko monimutkainen, sillä joidenkin sosiaalisen kompetenssin osa-alueiden, kuten esimerkiksi Gresham:n (1986) määrittelemän toverisuosion, voidaan ajatella olevan myös seurausta sosiaalisesti kyvykkästä toiminnasta (Salmivalli, 2005). Sheridan ja Walker (1999) määrittelevät sosiaaliselle kyvykkyydelle kaksi näkökulmaa. Ensinnäkin sosiaaliseen

kompetenssiin kuuluu oppia hallitsemaan tiettyjä sosiaalisia taitoja, joiden avulla yksilö pärjää erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Toisaalta siihen kuuluu oppia käyttäytymään tällaisissa tilanteissa muiden hyväksymällä tavalla. Tässä tutkimuksessa lasten sosiaalista kompetenssia keskityttiin tarkastelemaan *sosiaalisten taitojen ja emootioiden ja käyttäytymisen säätelyn* näkökulmasta (myös Junttila, 2010).

Sosiaalisilla taidoilla (ks. esim. Sheridan & Walker, 1999; Poikkeus, 1996; Merrell, 1993; Ladd & Mize, 1983) tarkoitetaan erityisiä käyttäytymisen taitoja tietyissä sosiaalisissa tilanteissa (Gresham, 1986; Gresham & Reschly, 1987). Taitoja ei kuitenkaan tule tulkita vain mekaanisena suoritteena, sillä sosiaalisesti taitavaan toimintaan liittyy aina vahvasti kyseisen tilanteen lukeminen, suunnittelu, tavoitteellisuus, toimintavaihtoehtojen punninta sekä itsesäätely (Kaukiainen, A. ym., 2005). Keltikangas-Järvisen (2012) mukaan sosiaaliset taidot ovat vuorovaikutuksessa opittavia. Ne eivät ole temperamenttipiirteitä, vaikka lapsen luontainen temperamentti vaikuttaa sosiaalisten taitojen oppimisen helppouteen tai vaikeuteen. Koska sosiaalisissa taidoissa korostuu vahvasti yksilön käyttäytyminen, voidaan näiden taitojen puutteita arvioinneilla tunnistaa ja interventioin kehittää (Salmivalli, 2005). Caldarella ja Merrell (1997) ovat meta-analyyssissään havainneet, että useimmiten sosiaalisilla taidoilla tarkoitetaan toverisuhteisiin, itsekontrolliin, tehtäväsuuntautuneisuuteen, tottelevaisuuteen ja assertiivisuuteen liittyviä taitoja.

Vertaisryhmässä lapsi tarvitsee aivan erityisiä sosiaalisia taitoja. Päiväkoti-ikäisenä sekä esikouluvaiheessa lapsen tarvitsemia sosiaalisia taitoja ovat ”keskustelutaidot, yhteistyö- ja ongelmanratkaisukyvyt, prososiaalinen käyttäytyminen sekä kuvitteluleikit” (Neitola, 2011, s. 31). Esimerkiksi hyväksyntään kaveripiirissä on todettu vaikuttavan sekä hyvät keskustelutaidot (Black & Hazen, 1990) että prososiaaliset ongelmanratkaisustrategiat (Neitola, 2011). Prososiaalisia taitoja ovat esimerkiksi empatiakyky, auttaminen, jakaminen, vuorottelu ja lohduttaminen (Hay, Payne & Chadwick, 2004; Hastings, Utendale & Sullivan, 2007). Grusec, Davidov ja Lundell (2002) ovat todenneet, että sensitiivinen vanhemmuus ja kotikasvatuksen malli mutta myös lapsen oma temperamentti vaikuttavat lapsen osoittamaan prososiaaliseen käyttäytymiseen.

Emootioiden ja käyttäytymisen säätely tarkoittaa yksilön kykyä ymmärtää omaa tunnekokemustaan, säädellä tunteen ilmaisemista ja näihin liittyviä toimintoja sosiaalisesti suotavalla tavalla (Aro, 2011). Yleinen emotionaalisuus eli henkilön reaktiivisuus, emootioiden valenssi ja intensiteetti sekä kyky säädellä näiden ilmaisemista ja käyttäytymistä ovat yhteydessä sosiaaliseen kompetenssiin (Eisenberg, Fabes, Guthrie & Reiser, 2002; Spinrad ym. 2006). Emootioiden säätely tarkoittaa Eisenberg'n ym. (2002) mukaan henkilön sisäisten tunteiden ja

reaktioiden säätelystä, kun taas käyttäytymisen säätely tarkoittaa ulospäin näkyvän käyttäytymisen säätelyä, joka johtuu osaksi emootioiden viriämisestä. Emootioiden ja käyttäytymisen säätely on tärkeämpää lapselle, joka kokee voittopuoleisesti kielteisiä tunteita ja/tai käyttäytyy aggressiivisesti kuin lapselle, joka kokee useammin positiivisia ja intensiteetiltään heikompia tunteita (Salmivalli, 2005). Kyvyn jakaa omia emootioitaan muiden kanssa sekä tunnistaa muiden tunnetiloja on todettu niin ikään olevan yhteydessä lasten sosiaaliseen kompetenssiin (Denham ym. 2003). Lapsen kohdatessa vaikeuksia toveripiirissään saattaa tämä johtua tunteiden ymmärtämisen, säätelyn tai ilmaisun vaikeudesta (Neitola, 2011). Hyvin runsaasti tai ei ollenkaan tunteita ilmaisevilla lapsilla on tutkimuksissa (Cole, Zahn-Waxler, Fox, Usher & Welsh, 1996) havaittu olevan enemmän ulospäinsuuntautuneita käytösongelmia ja tunteitaan ilmaisemattomilla havaittiin olevan lisäksi sisäänpäin suuntautuneisuutta. Näin ollen sekä riittämätön että liika tunteiden hallinta johtavat epäsuotuisaan käyttäytymiseen vertaisten parissa.

Usein sosiaalista kompetenssia tarkastellaan lisäksi *sosiokognitiivisten taitojen, tavoitteiden ja motivaation* sekä *kontekstin* näkökulmista (Salmivalli, 2005). Sosiokognitiivisilla taidoilla tarkoitetaan kykyä tehdä oikeanlaisia johtopäätöksiä ja tulkintoja sosiaalisesta tilanteesta. Sosiokognitiivisia taitoja tarkastelemalla voidaan saada tietoa esim. siitä, miksi aggressiiviset lapset käyttäytyvät aggressiivisesti. Sosiaaliset tavoitteet ovat niitä tavoitteita, joita lapsella on sosiaalisessa tilanteessa ja jotka ovat motivaation ohjaamia. Kontekstuaalinen näkökulma tarkoittaa puolestaan sitä, että sosiaalisen kompetenssin osa-alueena otetaan tarkasteluun myös ryhmän ominaisuudet sekä yksilön ja ryhmän vuorovaikutus.

Hyvä sosiaalinen kompetenssi on yhteydessä parempiin akateemisiin suorituksiin, sosioemotionaaliseen hyvinvointiin sekä vähäisempään sosiaaliseen syrjäytymiseen, rikollisuuteen ja muihin psykososiaalisiin ja mielenterveydellisiin ongelmiin (Junttila, 2010) kun heikko sosiaalinen kyvykyys on yhteydessä esimerkiksi nuorisorikollisuuteen ja antisosiaalisen käyttäytymisen kehitykseen (Merrell, 1993).

Vertaissuhteet ja sosiaalinen status ryhmässä

Lasten kokemukset vertaisten kanssa muodostavat merkittävän kehityksellisen kontekstin, jossa lapset oppivat tapoja, taitoja ja asenteita myöhempää elämää varten (Rubin, Bukowski & Parker

2006). Vertaisryhmät muodostavatkin ainutlaatuisen mahdollisuuden kehittyä niin sosiaalisesti kuin emotionaalisesikin (Hartup, 1983). Vertaisryhmään kuulumisen on palkitsevaa, sillä ikätovereiden seurassa on mahdollista viettää aikaa, kokea kumppanuutta, jakaa salaisuuksia sekä kokea kuuluvansa johonkin ryhmään. Vertaisryhmässä saavutettu asema muokkaa myös lapsen minäkuvaa ja hänen omia käsityksiään itsestään sekä ominaisuuksistaan (Salmivalli, 2005).

Puhuttaessa lasten suhteista ikätovereihin, viitataan usein termeihin vertaissuhteet tai ystävyysuhteet tai siihen asemaan ryhmässä, joka lapselle on tovereiden seurassa muodostunut. Vertaissuhteilla viitataan niihin suhteisiin, joita lapsella on samantasoisien lasten kanssa (Hartup, 1983). Samantasoisuus viittaa sosiaaliseen, emotionaaliseen tai kognitiiviseen kehitystasoon. Näin ollen vertaiset eivät välttämättä ole täsmälleen saman ikäisiä keskenään. Miten lapsi sitten tulee toimeen vertaisten kanssa? Arvioitaessa lapsen sosiaalista sopeutumista, tarkastellaan usein kahta asiaa: onko hänellä ystäviä ja mikä on hänen sosiaalinen asemansa ryhmässä (Salmivalli, 2005). Ystävyysuhteet ovat läheisimpiä suhteita, joita lapsella ikätovereiden kanssa on (Berndt & McCandless, 2009) ja niitä leimaa kahdenkeskisyys ja vastavuoroisuus sekä molemminpuolinen sitoutuminen (Poikkeus, 2003). Sosiaalinen asema ryhmässä puolestaan tarkoittaa sitä, onko lapsi hyväksytty muiden ryhmässä olevien taholta (Salmivalli, 2005). Myös lapsella, joka ei ole toveriryhmässä kovin suosittu, voi olla läheinen ystävyysuhde, vaikka ystävyysuhteiden ja sosiaalisen statuksen välinen korrelaatio vahvistuu iän myötä (Poikkeus 2003).

Lasten asemasta vertaisten kanssa muodostamassa ryhmässä (esim. koululuokassa) voidaan saada tietoa erilaisin sosiometrisin tekniikoin. Sosiometrisillä tekniikoilla on mahdollista arvioida ryhmässä olevien henkilöiden välisiä positiivisia ja negatiivisia linkkejä. Vertaissuhteita tutkittaessa sosiometriikka yleensä tarkoittaa sosiometrisen statuksen arvioimista ja mittaamista jossakin ryhmässä (Cillessen, 2009). Sosiometrinen status puolestaan edustaa henkilön ja tietyn yksittäisen ryhmän välistä suhdetta (Coie & Cillessen, 1993). Sosiometrinen mittaus juuret ulottuvat 1930-luvulle, jolloin Jacob Moreno kehitti menetelmää vertaissuhteiden arvioinnin sovellukseksi (Poikkeus, 2003)

Yksi käytetyimmistä ja yksinkertaisimmista sosiometrisistä kyselyistä vertaissuhteiden arvioinnissa on nimeäminen, joka tarkoittaa sitä, että esimerkiksi koululuokassa jokainen oppilas nimeää kolme sellaista oppilasta, joista pitää eniten ja kolme, joista pitää vähiten (Coie, Dodge & Coppotelli 1982). Näistä muodostetaan hyväksyntä-pisteet ja torjunta-pisteet jokaiselle nimetylle oppilaalle. Molemmat pisteluokat standardoidaan, jotta erikokoisista luokista tulevien lasten pistemäärät ovat vertailukelpoisia. Kun näin muodostettujen standardoitujen hyväksyntä- ja

torjunta-pisteiden erotus lasketaan, saadaan tulokseksi lapsen sosiaalinen preferenssi luokassa ja kun ne lasketaan yhteen, saadaan lapsen sosiaalinen impakti luokassa (Cillessen, 2009).

Sosiometriset dimensiot ovat sosiaalista statusta osoittavia asemia. Vanhemmassa sosiometrisessä kirjallisuudessa oli tavallista ajatella, että lapsen asema vertaisryhmässä voidaan nähdä yhden ulottuvuuden avulla: lapsi voi olla joko hyvin suosittu, hyvin epäsuosittu tai jotain siltä väliltä (Salmivalli, 2005). Myöhemmin huomattiin kuitenkin, että lapset saattoivat saada esimerkiksi paljon sekä hyväksyntä- että torjunta-pisteitä ja kävi selväksi, että sosiaalista asemaa tuli tarkastella kahden ulottuvuuden avulla (Cillessen, 2009). Tältä pohjalta Coie, Dodge ja Coppotelli (1982) sekä Newcomb ja Bukowski (1983) luokittelivatkin lapset suosittuihin, torjuttuihin, huomiotta jätettyihin, ristiriitaisiin ja keskimääräisiin perustuen lapsen sosiaaliseen preferenssiin ja sosiaaliseen impaktiin. Suositut lapset eroavat torjutuista sosiaalisen preferenssin suhteen, kun huomiotta jääneet lapset eroavat ristiriitaisista lapsista sosiaalisen impaktin suhteen. Keskimääräiset lapset saavat keskiarvotulokset molemmissa muuttujissa (Cillessen, 2009).

Erilaisiin statusryhmiin kuuluvien lasten piirteitä ovat tutkineet Newcomb, Bukowski ja Pattee (1993) meta-analyysissään. Suositut lapset saavat paljon positiivisia, hyväksyntää osoittavia mainintoja sekä vähän torjuntaa osoittavia, negatiivisia mainintoja. Suositut lapset ovat usein ominaisuuksiltaan lahjakkaita solmimaan ja ylläpitämään hyviä ihmissuhteita (Rubin, Bukowski, Parker, 2006), yhteistyökykyisiä, kannustavia muita kohtaan (Coie ym. 1982), ystävällisiä ja luotettavia (Parkhurst & Hopmeyer, 1998). Joutuessaan konfliktiin muiden kanssa, he uskovat neuvottelun ja kompromissien teon auttavan heitä saamaan sen, mitä he haluavat sekä ylläpitämään samalla hyvät suhteet muihin (Rubin ym. 2006). Suositut lapset eivät eroa muista ryhmistä kuitenkaan olemalla täysin epäaggressiivisia (Newcomb ym. 1993). Torjutut lapset saavat eniten negatiivisia ja vähiten positiivisia mainintoja. Yleisin torjuttujen lasten ominaisuus on aggressiivisuus sekä fyysisenä aggressiivisuutena, kielteisenä käyttäytymisenä että häiristevyytenä. Torjutut lapset olivat toisaalta myös vetäytyviä sekä vähemmän sosiaalisia kuin suositut lapset (Newcomb ym., 1993). Huomionarvoista onkin, että torjutut lapset jakaantuvat usein kahteen alaryhmään; vetäytyviin tai aggressiivisiin. Näin ollen aggressiivisuus ja vetäytyminen eivät usein esiinny yhdessä. Aggressiivisuus johtaa nuoremmilla lapsilla useammin torjuntaan ryhmässä, kun taas iän myötä vetäytyvyys johtaa todennäköisemmin torjuntaan (Salmivalli, 2005). Tutkimuksen mukaan erityisesti, jos aggressiivisuuden ohella lapsella on hyvät sosiaaliset kyvyt, hän saattaa olla osa vertaisryhmää (Farmer, Estelle, Bishop, O'Neal, Cairns, 2003). Huomiotta jääneet lapset saavat vähän positiivisia ja negatiivisia mainintoja eli heidän sosiaalinen impaktinsa on pieni. Huomiotta

jääneille lapsille ei meta-analyysissä (Newcomb ym. 1993) ole löydetty mitään luonteenomaista piirrettä, vaikka he keskimääräisiin lapsiin verrattuna ovat hieman vähemmän aggressiivisia ja vähemmän ulospäinsuuntautuneita (Salmivalli, 2005). Huomiotta jääneiden ryhmässä on havaittavissa suurta epävakautta, joka kielii siitä, että lapset sopeutuvat sosiaaliseen ryhmään jopa lyhyen ajan kuluessa (Rubin ym. 2006). Ristiriitaiset lapset saavat paljon positiivisia ja paljon negatiivisia mainintoja. Heidän sosiaalinen impaktinsa on siis suuri. Ristiriitaiset lapset ovat ominaisuuksiltaan sekä aggressiivisia, häiritseviä että vetäytyviä kuin auttavaisia ja yhteistyökykyisiäkin (Salmivalli, 2005).

Eräiden arvioiden mukaan (Cillessen, 2009) lapset jakaantuvat luokkahuoneessa 55 % keskimääräisiin, 15 % suosittuihin, 15 % torjuttuihin ja 5-10% huomiotta jätettyihin ja ristiriitaisiin luokkiin. Sosiaalisen statuksen pysyvyydestä on monenlaista tutkimustietoa. Salmivallin (2005) mukaan ”lapsen tai nuoren sosiaalinen asema ryhmässä on yleensä hyvin pysyvä”. Tämä on kehityksellinen haaste sellaisille lapsille, jotka ovat päätyneet epäedulliseen asemaan ryhmässä. Toisaalta, Cillessen (2009) argumentoi, että sosiaalinen status ei ole lasten kohdalla pysyvä, vaan se vaihtelee lapsen oman kehityksen sekä ryhmän kehityksen myötä. Cillessen, Bukowski ja Haselager (2000) ovat havainneet, että noin 50 % suosituista ja torjutuista lapsista säilyttää asemansa yhden vuoden aikana kun pysyvyys huomiotta jätettyjen ja ristiriitaisten lasten ryhmässä oli heikompaa (Cillessen, 2009).

Sosiaalisen kompetenssin yhteydet toverisuosioon

Toisinaan sosiaalisen kompetenssin määrittelyssä otetaan jo kantaa siihen, mihin sosiaalisesti pätevä toiminta johtaa – riittävän hyvä sosiaalinen kompetenssi mahdollistaa yksilön integroitumisen vertaisryhmiin ja laajemmin yhteiskuntaan. Esimerkiksi Gresham (1986) ja Poikkeus (1996) ottavat sosiaalisen kompetenssin määrittelyyn yhdeksi tekijäksi juuri toverisuosion tai hyvät sosiaaliset suhteet. Toisaalta, toverisuosio voidaan nähdä myös seurauksena sosiaalisesti pätevästä toiminnasta (Salmivalli, 2005).

Jo 1930-luvulla tutkijat olivat kiinnostuneita lasten ominaisuuksista sekä näiden yhteyksistä lasten asemaan toveriryhmässä. Seuraavan sukupolven tutkijat halusivat erityisesti ymmärtää sitä, miten lapset muodostivat toverisuhteita ja olettivat, että lapsen käyttäytyminen sosiaalisessa tilanteessa vaikutti suhteiden muodostumiseen (Ladd, 1999). Erityisesti pyrittiin yksilöimään ne sosiaalisen kompetenssin

eri tekijät, jotka korreloivat esimerkiksi toveriryhmäsuosion kanssa. Aggressiivisen ja häiritsevän käytöksen on todettu olevan yhteydessä huonoon asemaan toveriryhmässä, kuten hyljeksintään ja prososiaalisen käytöksen toverihyväksyntään (Coie, Dodge & Kupersmidt, 1990). Sellaisia sosiaalisesti päteviä taitoja, jotka johtavat toverisuosioon, ovat avun tarjoaminen, sensitiivisyys toisten tunnetiloille, keskusteluun osallistuminen, vaikeuksissa olevan toverin puolustaminen ja muiden pyytäminen mukaan leikkiin (Caldarella ja Merrell, 1997). Gottman (1983) havaitsi, että tietyt keskustelutaidot lisäsivät todennäköisyyttä sille, että lapsi tulee löytämään ystävyysuhteen. Toisaalta havaittiin, että lapsilla, jotka hyväksyttiin huonommin toveriryhmiin, oli enemmän itseensä liittyviä tavoitteita ja he käyttivät myös enemmän tehottomia tai aggressiivisia strategioita pyrkiessään integroitumaan vertaisryhmään. He myös uskoivat näiden olevan tehokkaita ryhmään liittymisen tapoja. Aggressiivisilla lapsilla havaittiin myös olevan attribuutioerhe, jonka mukaan he tulkitsivat vertaisten motiivit epäselvissä tilanteissa helpommin aggressiivisiksi. Toisaalta myös lasten itsensä kokeman sosiaalisen kyvykkyyden on todettu olevan yhteydessä lasten hyväksyntään toveriryhmässä (Dodge & Feldman, 1990). Lapsen yleinen emotionaalisuus sekä emootioiden säätely vaikuttavat lapsen sosiaaliseen pätevyyteen niin, että yleensä emootioiden säätelyn hyvä kyky ennustaa parempaa sopeutumista toveriryhmään (Salmivalli, 2005).

Tässä tutkimuksessa halutaan selvittää, miten esikouluikäisten lasten sosiaalinen kompetenssi, kuten yhteistyötaidot, empaattisuus, impulsiivisuus ja häiritsevyyden ovat yhteydessä lasten sosiaaliseen statukseen ensimmäisellä luokalla. Eroavatko sosiaaliselta statukseltaan erilaiset lapset myös sosiaalisen kompetenssin suhteen?

Vanhemmustyylit

Perhe on olemassa omassa kulttuurisessa ja sosiaalisessa viitekehksessään, jotka vaikuttavat suorasti tai epäsuorasti siihen, millaista vanhemmuutta perheessä esiintyy (Maccoby & Martin, 1983). Lastenkasvatukseen ja vanhemmuustyyliin vaikuttavat ne arvot, joita yhteiskunnassa arvostetaan. Tässä yhteydessä kotimaisessa kirjallisuudessa viitataan siihen, miten 1950-luvun vanhemmuustyyliin vaikutti tottelevaisuus- ja kuuliaisuuskulttuuri, kun taas 1970-luvulla vanhemmuustyyliin saattoi vaikuttaa vapaan kasvatuksen ihanteet. Tänä päivänä vanhemmuutta yleisesti leimaa enemmän pyrkimys keskustelevuuteen ja neuvotteluun (Korhonen, 2006).

Vaikka useat vanhemmuuteen vaikuttavat tekijät asettuvat perhettä suurempiin yhteiskunnallisiin

raameihin, on tämän tutkimuksen kannalta relevanttia määrittellä vanhemmuustyyliperhekontekstissa vanhemman ja lapsen välillä olevaksi *vuorovaikutuksen tunneilmapiiriksi*, johon vaikuttaa vanhemman asenne lasta kohtaan (Darling & Steinberg, 1993). Darling ja Steinberg (1993) erottavat vanhemmuustyyleistä vanhemmuuskäytännöt (parental practices), joista ensin mainittu kuvaa siis vanhemman yleistä tapaa olla lapsen kanssa erilaisissa tilanteissa (Mize & Pettit, 1997) ilmeten esimerkiksi vanhemman äänensävyssä, kehonkielessä ja yleisessä tavassa osoittaa lapselle huomiota. Vanhemmuuskäytännöt tarkoittavat konkreettisempia tilannesidonnaisia toimia, jotka voivat olla hyvinkin tavoitteellisia. Esimerkiksi vanhempien järjestämät leikkihetket lapselle ikätovereiden seurassa ovat tällaisia tavoitteellisia vanhemmuuskäytäntöjä, jotka on yhdistetty lapsen parempaan sosiaaliseen kompetenssiin vertaisten kanssa. Vanhemmuustyylillä moderoi vanhemmuuskäytäntöjen vaikutusta lapseen. Näin ollen sekä vanhemmuustyyllillä että vanhemmuuskäytännöillä todetaan olevan itsenäistä vaikutusta lapseen (Darling & Steinberg, 1993).

Vanhemmuustyylin ulottuvuuksina on perinteisesti nähty lämpö vs. vihamielisyys ja rajoittavuus vs. sallivuus. Näiden kahden päädimension pohjalta Baumrind (1989) kehitti klassisen teoriansa vanhemmuuden kolmesta päämallista, jotka ovat auktoritatiivinen, autoritaarinen ja salliva vanhemmuustyylit. Auktoritatiivisella vanhemmuudella tarkoitetaan sitä, että vanhempien kasvatustyyliä leimaa sekä lämpimyys ja positiivisten tunteiden osoittaminen että ohjaus. Vanhemmat odottavat lapselta ikätasoon sopivaa käytöstä sekä sääntöjen noudattamista. Samalla he myös ylläpitävät avoimen vuorovaikutuksen kulttuuria vanhempien ja lapsen välillä. Vanhemmat tukevat toimillaan lapsen itsenäisyyden tukemista (Baumrind, 1971). Autoritaarisen vanhemmuuden tunnuspiirteitä ovat tiukat, yksinomaan vanhempien määrittelemät rajat ja kovat rangaistukset. Autoritaariset vanhemmat eivät pyri osoittamaan lapselleen erityistä lämpöä, ylläpitämään vastavuoroista vuorovaikutussuhdetta tai myönteistä tunneilmapiiriä. Sallivaa vanhemmuutta kuvaa vähäiset säännöt ja vaatimukset käytökselle ja myönteisten tunteiden osoittaminen lapsille (Maccoby & Martin, 1983). Myöhemmin Maccoby & Martin (1983) lisäsivät malliin laiminlyöväen kasvatustyylin, jolle tunnusomaista on sekä kontrollin että positiivisen tunneilmapiirin puuttuminen.

Nykyään vanhemmuustyylien yhteydessä jaetaan toiminnan kontrolli vielä kahteen ulottuvuuteen: behavioraaliseen, käyttäytymisen ja toiminnan kontrolliin sekä psykologiseen kontrolliin. Behavioraalinen kontrolli tarkoittaa vanhempien pyrkimystä säädellä ja valvoa lapsen käyttäytymistä johdonmukaisesti. Psykologinen kontrolli tarkoittaa syyllistävää toimintatapaa, jolloin vanhempi pyrkii kontrolloimaan lapsensa tunteita ja käytöstä psykologisin keinoin.

Vanhempi voi esimerkiksi kieltää rakkaudentunteensa lasta kohtaan, aiheuttaa tälle syyllisyydentunteita tai ahdistusta tai liiaksi puuttua tämän tekemisiin (Barber, 1996).

Vanhemmuuden stressillä tarkoitetaan tilannetta, jossa vanhempi kokee vanhemmuuden kuluttavan hänen voimavarojaan (Mulsow, Caldera, Pursley, Reifman & Huston, 2002). Vanhempien kokeman stressin on todettu olevan yhteydessä mm. kovempiin ja epäjohdonmukaisempiin kurinpitokäytäntöihin (Anthony ym., 2005). Belskyn (1984) mukaan tärkein vanhemmuuteen vaikuttava tekijä onkin vanhempien henkinen hyvinvointi.

Tässä tutkimuksessa vanhempien vanhemmuutyyliä onkin mitattu *lämpimyden* ja *behavioraalisen* sekä *psykologisen kontrollin* ulottuvuuksista. Tämän lisäksi vanhemmuutta on mitattu *vanhemmuuden stressillä*.

Sosiaalisen kompetenssin ja vanhemmuustyylien väliset yhteydet

Erilaisten vanhemmuustyylien on todettu olevan yhteydessä erilaisiin sosiaalisen kompetenssin ilmenemismuotoihin lapsilla (Ladd, 1999). Auktoritatiivinen vanhemmuustyyli on tutkittu olevan yhteydessä lasten hyviin prososiaalsiin taitoihin (Hastings, McShane, Parker, Ladha, 2007). Vanhemmuuden ulottuvuuksista lämpimyden on tutkittu olevan yhteydessä lasten emootioiden ja käyttäytymisen säätelytaitoihin niin, että erityisesti äitien osoittaman lämpimyden on osoitettu olevan yhteydessä lapsen parempiin emootioiden säätelytaitoihin ja vähempiin käytösongelmiin (Walton & Flouri, 2010). Lisäksi on tutkittu, että erityisesti äitien kannustava vanhemmuus ja lämpimyys ovat yhteydessä lapsen vähäisempiin ulospäinsuuntautuneisiin ongelmiin (Spinrad ym. 2007). Zhou ym. (2002) ovat osoittaneet tutkimuksessaan, että vanhempien kasvatuksessa osoittama lämpimyys on yhteydessä lasten empaattisuuteen ja toisaalta, että vanhempien positiivisempi puhetyyli oli yhteydessä lasten parempaan sosiaaliseen toimintakykyyn. Lisäksi, vanhempien osoittama hyväksyntä lapselle helpottaa lapsen sopeutumista, kun taas heikko, etäinen suhde lapsen ja vanhemman välillä on tutkittu olevan yhteydessä heikkoon sosiaaliseen kompetenssiin ja yksinäisyyteen (Richaud de Minzi, 2006). Toisaalta, kovat kurinpitokeinot on havaittu olevan yhteydessä lapsen aggressiiviseen käyttäytymiseen (Weiss, Dodge, Bates & Pettit 1992).

Vanhempien kasvatuksessaan käyttämän psykologisen kontrollin on tutkimuksissa havaittu olevan yhteydessä monenlaisiin negatiivisiin seuraamuksiin, kuten esimerkiksi riippuvuuden tunteisiin, passiivisuuteen, liialliseen itsekontrolliin, aggressiivisuuteen, sosiaaliseen vetäytymiseen

ja masennukseen (kts. katsaus Barber, 1996). Kuten mainittu jo aiemmin, aggressiivisuuden on todettu olevan yksi merkittävimmistä syistä siihen, miksi lapsi tulee torjutuksi vertaisryhmässä (Nelson & Crick, 2002). Äitien käyttämän runsaan psykologisen kontrollin on tutkittu olevan yhteydessä lapsen emootioiden ja käyttäytymisen sääntelyn ongelmiin sekä heikompaan prososiaalisten taitojen tasoon (Keinänen ym. 2011). Tutkimuksissa on osoitettu myös, että erityisen haitallista lapsen hyvinvoinnin kannalta on, mikäli vanhempi yhdistää korkean psykologisen kontrollin joko korkeaan lämpimyyteen tai korkeaan behavioraaliseen kontrolliin (Aunola ja Nurmi, 2005). Samoin erityisesti äitien käyttämän korkean psykologisen kontrollin ja korkean lämpimyden on tutkittu johtavan sisään- ja ulospäinsuuntautuneeseen ongelmakäyttäytymiseen lapsilla.

Behavioraalisen kontrollin on todettu useissa tutkimuksissa olevan hyvä strategia ehkäistä lasten ulospäinsuuntautuneiden ongelmien ilmenemisen. Tämä on saanut tukimuksellista tukea erityisesti, mikäli vanhempi ei käytä yhtäaikaan psykologisen kontrollin muotoja vanhemmuudessaan (Aunola ja Nurmi, 2005). Behavioraalinen kontrolli auttaa myös lapsen itsesäätelyn kehityksessä (Barber, 1996) ja toisaalta vanhempien käyttämän behavioraalisen kontrollin puutteiden on havaittu useissa tutkimuksissa johtavan lapsen heikkoon käyttäytymisen säätelyyn.

Vanhemmuustyilien yhteys sosiaalisen kompetenssin kehittymiseen ja muodostumiseen on siis osoitettu useiden tutkimusten yhteydessä. Tässä tutkimuksessa ollaan kuitenkin kiinnostuneita siitä, vaikuttavatko lapsilla ilmenevät sosiaalisen kompetenssin osatekijät vanhemmuuteen. Minkälaisia reaktioita lapsen sosiaalinen kompetenssi herättää tämän vanhemmissa? Miten nämä reaktiot sitten heijastuvat vanhemmuustyyliin? On olemassa tutkimustietoa siitä, että erityisesti erilaisten huolten vaivaamilla vanhemmilla (esim. masentuneet, väkivaltaiset tai ylivilkkaiden lasten vanhemmat) on enemmän negatiivisia odotuksia lapsistaan ja he tekevät enemmän negatiivisia attribuutioita eli syy päätelmiä lastensa käytöksestä kuin verrokki (esim. Bauer & Twentyman, 1985). Attribuutioteoria korostaa ihmisen itsensä tekemiä tulkintoja tapahtumista ja toiminnoista. Mikäli vanhemmat tekevät negatiivisen syy päätelmän lapsensa käyttäytymisestä, tulkitsevat he lapsensa negatiivisen käyttäytymisen johtuvan lapsen negatiivisista aikomuksista, luonteenlaadusta tai taipumuksista (Dix, Ruble, Grusec, & Nixon, 1986). Negatiivinen luonteenlaatu tarkoittaa tässä yhteydessä esimerkiksi vihamielisyyttä tai jääräpäisyyttä. Tällöin vanhemmat siis olettavat lapsensa (negatiivisen) käytöksen olevan vapaasti valittua erilaisten käyttäytymismallien kirjosta. Tällöin vanhemmat eivät joko ota huomioon lapsen mahdollisia vaikeuksia tai vajeita tiedoissa, taidoissa tai mahdollisia tilannekohtaisia paineita käytökseen. Tällöin vanhemmat saattavat reagoida lasten

käytökseen esimerkiksi kovemmin kurinpitotoimin (Dix & Lochman, 1990). Toisaalta, vanhemmat saattavat tiedostaa tilanteen tai ympäristön asettamat paineet lapselle tai lapsen rajoittuneet kyvyt (esim. ottamalla huomioon lapsen iän) kontrolloida käytöstään. Tällöin vanhempien syy päätelmät eroavat negatiivisista syy päätelmistä ja johtanevat pidättäytymään rangaistuksesta sekä osoittamaan myötätuntoa lapsensa negatiivista käytöstä kohtaan. Baumrind (1973) on esittänyt, että erityisesti autoritaarisista vanhemmuustyyliä ilmentävät vanhemmat jättävät huomiotta lapsen kehitystason näiden käyttäytyessä huonosti. Autoritaariset vanhemmat pitävät lapsen huonon käytöksen syynä tällöin lapsen omia itsekkäitä tarpeita.

Tutkimuksen mukaan (Dix & Lochman, 1990) aggressiivisten poikien äitien tekemät syy päätelmät lastensa käytöksestä erosivat ei-aggressiivisten poikien äitien syy päätelmistä. Aggressiivisten poikien äidit arvioivat lapsillaan olevan enemmän negatiivisia aikoja ja taipumuksia ja asettivat lapsilleen enemmän vastuuta huonosta käytöksestään. Millaiseen vanhemmuuteen negatiiviset syy päätelmät johtavat? Tutkimusten mukaan, mikäli lapset osoittivat huonoa käytöstä, vanhempien vanhemmuustyylin lämpimyys väheni (Dix ym. 1986). Erityisesti, mikäli vanhemmat pitivät lastaan vastuussa huonosta käytöksestä, aiheutti tämä vanhemmille enemmän negatiivisia tunteita ja johti vanhemmat ajattelemaan, että tilanteen ratkaisussa ovat tarpeen ankarammat kurinpitokeinot (Dix ym. 1990). On myös vahvaa näyttöä siitä, että aggressiivisten lasten vanhemmat peilasivat vanhemmuudessaan lapsensa käytöstä osoittaen enemmän äärimmäisen ohjaavia, tunkeilevia, rankaisevia ja torjuvia vanhemmuustyyliä (Rose-Krasnor, Rubin, Booth & Coplan, 1996). Myös salliva vanhemmuus on yhdistetty lasten aggressiiviseen käytökseen. Aiempiin tutkimustuloksiin pohjaten, Belsky (1984) toteaaikin artikkelissaan, että sellaiset lapsen ominaisuudet, joiden voidaan olettaa tekevän lapsesta haastavampia huolehtia, vaikuttavat vanhemmuuden laatuun.

Miten vanhemmuustyyli muokkaa sosiaalisen kompetenssin yhteyttä sosiaaliseen statukseen?

Sosiaalisen kompetenssin yhteys sosiaaliseen statukseen on jo aiemmin saanut tutkimuksellista tukea (ks. yllä). Samoin on olemassa näyttöä siitä, että vanhemmuustyyli vaikuttaa lapsen sosiaalisen kompetenssin kehittymiseen (ks. esim. Ladd, 1999), jolloin sosiaalinen kompetenssi voitaisiin nähdä mediaattorina vanhemmuustyylin ja lapsen sosiaalisen aseman välillä. Tässä

tutkimuksessa ollaan kuitenkin kiinnostuneita siitä, muokkaako vanhemmuustyylisi sosiaalisen kompetenssin yhteyttä sosiaaliseen statukseen? Miten erilaiset vanhemmuustyylit voisivat suojata lasta puutteellisen sosiaalisen kompetenssin negatiiviselta vaikutukselta sosiaaliseen asemaan ryhmässä? Toisaalta, miten vanhempien reagoiminen lapsen sosiaalisen kompetenssiin puutteisiin vaikuttaa lapsen sosiaaliseen asemaan ryhmässä?

Tutkimuksissa on havaittu (Anthony ym. 2005), että vanhemmuuden stressi on suoraan yhteydessä lapsen puutteelliseen sosiaaliseen kompetenssiin ja käytösongelmiin. Mikäli puutteellinen sosiaalinen kompetenssi ja käytösongelmat tulkitaan vertaisten kannalta niin, että lapsi tulee ryhmässä torjutuksi, matalan vanhemmuuden stressin voisi hypotetisoida suojaavan puutteellisen sosiaalisen kompetenssin negatiivisilta vaikutuksilta ryhmässä. Toisaalta puutteellisen sosiaalisen kompetenssin omaavan lapsen kohdatessa vanhemmuuden stressiä (vanhemmuuden stressi moderoivana tekijänä), voisi lapsen aseman torjuttujen ryhmässä hypotetisoida vahvistuvan.

Psykologisen kontrollin muotoa vanhemmuustyyliden dimensiona on pidetty lähes yksinomaan negatiivisena kontrollin muotona ja negatiivisena vanhemmuustyylin ulottuvuutena (Barber, 1996). Näin ollen voisi hypotetisoida, että vanhempien matala psykologinen kontrolli suojaisi puutteellisen sosiaalisen kompetenssin negatiivisia vaikutuksia sosiaaliseen asemaan.

Tutkimusongelmat

1. Onko esikouluikäisten lasten sosiaalinen kompetenssi ja sen eri osa-alueet yhteydessä alakoulun ensimmäisen luokan sosiaaliseen statukseen?
2. Ennustaako lasten sosiaalinen kompetenssi esikouluikässä vanhemmuustyylisiä ensimmäisellä luokalla (nk. evokatiivinen vaikutus)?
3. Muuntaako vanhemmuustyylisi esikoulussa mitatun sosiaalisen kompetenssin ja ensimmäisen luokan sosiaalisen statuksen välistä yhteyttä?

MENETELMÄ

Asetelma ja tutkittavat

Tutkimus on osa Suomen Akatemian Oppimisen ja motivaation huippututkimusyksikön Alkuportaatt (Lapset, vanhemmat ja opettajat yhteistyössä koulutien alussa) -seurantatutkimusta (Lerikkanen ym. 2006). Alkuportaatt-seurantatutkimuksen tarkoituksena on lisätä tietoa lasten varhaisista oppimispoluista. Erityisen mielenkiinnon kohteena ovat olleet lasten kirjoitus- ja lukutaidon sekä motivaation kehittyminen, vanhempien ja opettajien ohjauk käytännöt sekä heidän yhteistyön erilaiset muodot. Tutkimukseen on osallistunut noin 2000 lasta vanhempineen Turusta, Laukaasta, Kuopiosta ja Joensuusta. Tässä tutkimuksessa on mukana 2297 lasta (1093 tyttöä ja 1204 poikaa). Lasten sosiaalista kompetenssia mitattiin kerran esiopetusvuoden keväällä 2007. Sosiaalista kompetenssia arvioitiin yhteensä 1812 lapselta (863 tyttöä ja 949 poikaa). Lasten sosiaalista statusta mitattiin ensimmäisen kouluvuoden keväällä 2008 kaikissa ryhmätestauksiin osallistuneissa luokissa, joiden oppilasmäärä ylitti 5 oppilasta (992 tyttöä ja 1080 poikaa). Myös lasten vanhempia tutkittiin heidän käyttämien vanhemmuustyylien osalta. 1476 äitiä ja 1025 isää vastasi vanhemmuustyylikyselyyn lapsen ollessa ensimmäisellä luokalla (kevät 2008).

Lasten mittarit

Sosiaalinen kompetenssi. Esiopetusvuoden opettajat arvioivat kunkin lapsen sosiaalista kompetenssia MASK-monitahoarviointimenetelmällä (Junttila, ym. 2006; Kaukiainen ym. 2005). Vaikka MASK-menetelmää voidaan käyttää usean arvioitsijan välineenä, Alkuportaatt-tutkimuksessa kuitenkin vain esiopettajat arvioivat lasten sosiaalista kompetenssia, sillä esiopetusikäisille itselleen itse- ja toveri-arvioinnit arvioitiin liian haasteellisiksi suorittaa. MASK-kyselylomake muodostui 15 väittämästä, joihin opettajaa pyydettiin vastaamaan käyttämällä 4-portaista asteikkoa (1= ei koskaan, 4 = erittäin usein). Kyselyyn sisältyi neljä ulottuvuutta; yhteistyötaidot (esim. ”*Tarjoaa apuaan muille oppilaille*”; ”*Kutsuu muita oppilaita mukaan*”).

toimintaan”), empaattisuus (esim. ”Ottaa huomioon muiden oppilaiden tunteet”; ”Osoittaa muille, että hyväksyy heidät”), impulsiivisuus (esim. ”On lyhyt pinna”; ”Saa raivokohtauksia ja kiukunpuuskaa”) ja häiritsevyys (esim. ”Väittelee ja riitelee kavereiden kanssa”; ”Häiritsee ja ärsyttää muita oppilaita”). Näiden neljän ulottuvuuden ohjaamana tutkimuksessa muodostettiin keskiarvosummamuuttujat lomakkeen kysymyksistä, jotka mittasivat yhteistyötaitoja (5 kysymystä, α 0.85), empaattisuutta (3 kysymystä, α 0.87), impulsiivisuutta (3 kysymystä, α 0.90) ja häiritsevyyttä (4 kysymystä, α 0.91).

Sosiaalinen status. Lapsen sosiaalisesta statuksesta koululuokassa saatiin tietoa toveriarvioinnilla, joka perustui nimeämismenetelmään (Coie ym., 1982). Nimeämismenetelmän mukaisesti jokaista luokassa olevaa oppilasta pyydettiin alleviivaamaan valmiista listasta 1-3 sellaisen luokkatoverin nimeä, joiden kanssa lapsi halusi olla välitunnilla kaikkein mieluiten sekä 1-3 sellaisen oppilaan, joiden kanssa lapsi vietti aikaa välitunnilla hyvin harvoin tai ei koskaan. Nimeämisten perusteella voitiin laskea saatujen positiivisten ja negatiivisten mainintojen määrät kullekin lapselle, jonka jälkeen nämä summat standardoitiin luokkakoolle. Positiivisten ja negatiivisten mainintojen määrästä laskettiin lapsille sekä sosiaalisen miellyttävyyden pistemäärä (social preference) että sosiaalinen voimakkuus (social impact). Sosiaalisen miellyttävyyden pistemäärä saatiin vähentämällä positiivisista maininnoista negatiiviset maininnat ja sosiaalinen voimakkuus saatiin laskemalla yhteen negatiiviset ja positiiviset maininnat. Nämä pistemäärät standardoitiin luokkakoolle. Kun standardoidut sosiaalisen miellyttävyyden (SM) ja sosiaalisen voimakkuuden (SV) pistemäärät oli laskettu, voitiin jokaiselle oppilaalle määrittää hänen sosiaalinen statusensa luokassa (suositut, torjutut, huomiotta jätetyt, ristiriitaiset ja keskimääräiset). Sosiaalinen status määräytyi Coien & Dodgen (1983) luokittelumenetelmän perusteella seuraavasti: suositut ($zSM > 0.5$ & $zP > 0$ & $zN < 0$), torjutut ($zSM < -0.5$ & $zP < 0$ & $zN > 0$), huomiotta jätetyt ($zSV < -0.5$ & $zP < 0$ & $zN < 0$), ristiriitaiset ($zSV > 0.5$ & $zP > 0$ & $zN > 0$) ja keskimääräisessä asemassa olevat (lopun). P = positiiviset maininnat ja N = negatiiviset maininnat. Coie'n ja Dodge'n (1983) luokittelumenetelmien käyttöön päädyttiin, sillä se erotteli ryhmät parhaiten toisistaan.

Aikuisten mittarit

Vanhemmuustyylit. Vanhemmuustyylejä mitattiin Bock's Child Rearing Practices Report

-kyselylomakkeen (Roberts, Block & Block, 1984) suomenkielisellä versiolla (Aunola & Nurmi, 2005). Vanhemmat arvioivat asteikolla 1-5 (1= ei sovi minuun juuri lainkaan, 5= sopii minuun erittäin hyvin) miten hyvin lomakkeen 24 väittämää kuvasi heidän toimintaansa lapsen kanssa. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin vanhemmuuden kolmea ulottuvuutta, eli lämpimyyttä (esim. ”Osoitan lapselleni usein, että rakastan häntä”; ”Kun lapseni käyttäytyy huonosti, selvitämme asian puhumalla”), behavioraalista kontrollia (”Kun lapseni tekee jotakin, mikä ei ole sallittua minä tavallisesti rankaisen häntä”; ”Lapseni pitää oppia, että meidän perheessä on tarkat säännöt”) ja psykologista kontrollia (”Lapseni on opittava arvostamaan, kuinka hyvin hänen asiansa ovat”; ”Annan lapseni nähdä, kuinka pettynyt ja häpeissäni olen, jos hän käyttäytyy huonosti”) sekä lisäksi vanhemmuuden stressiä (”Minulla on lasteni kasvattamisessa paljon enemmän ongelmia kuin osasin odottaa”; ”Kun ajattelen sitä, millainen vanhempi minä olen, tunnen usein syyllisyyttä tai riittämättömyyttä”). Sekä äideille että isille muodostettiin edellisiin vanhemmuuden ulottuvuuksiin perustuen keskiarvosummamuuttujat, jotka kuvasivat äitien vanhemmuustyylien lämpimyyttä (α 0.83), behavioraalista kontrollia (α 0.66), psykologista kontrollia (α 0.72) ja vanhemmuuden stressiä (α 0.80) sekä isien lämpimyyttä (α 0.83), behavioraalista kontrollia (α 0.69), psykologista kontrollia (α 0.75) ja vanhemmuuden stressiä (α 0.82).

TULOKSET

Ennustaako sosiaalinen kompetenssi sosiaalista statusta?

Ensimmäisenä tutkimusongelmana oli, onko esikouluikäisten lasten sosiaalinen kompetenssi ja sen eri osa-alueet yhteydessä lapsen alakoulun ensimmäisen luokan sosiaaliseen statukseen. Sosiaalisen kompetenssin yhteyttä sosiaaliseen statukseen tutkittiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä vertailemalla yhteistyötaitojen, empatian, impulsiivisuuden ja häiritsevyyden keskiarvoeroja suosittujen, torjuttujen, ristiriitaisten, huomiotta jääneiden ja keskimääräisten status-ryhmissä. Koska jakaumat olivat erityisesti empaattisuuden, impulsiivisuuden ja häiritsevyyden osalta vinoja, ja koska samavarianssisuusoletus ei täyttynyt kaikissa ryhmissä, tehtiin aineistolle myös ei-parametrinen Kruskal-Wallis-testi. Ei-parametrinen testi antoi tukea parametriselle varianssianalyysille, että ryhmien välillä on tilastollisesti merkitseviä eroja. Parivertailut toteutettiin Bonferroni-menetelmällä. Varianssianalyysin tulokset on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1. Lasten sosiaalisen kompetenssin keskiarvoerot sosiaalisen statuksen luokissa

	Kaikki		0 Suositut		1 Torjutut		2 Huomiotta jätäneet		3 Risti-riitaiset		4 Keski-määräiset		<i>df</i>	<i>F-</i> <i>testi</i>	<i>P-</i> <i>arvo</i>	Parivertailut
	<i>ka</i>	<i>kh</i>	<i>ka</i>	<i>kh</i>	<i>ka</i>	<i>kh</i>	<i>ka</i>	<i>kh</i>	<i>ka</i>	<i>kh</i>	<i>ka</i>	<i>kh</i>				
	<i>N</i> =2121		<i>n</i> =538		<i>n</i> =489		<i>n</i> =407		<i>n</i> =287		<i>n</i> =400					
Yhteistyökyky	3.09	.60	3.21	.56	2.97	.62	3.10	.62	3.19	.59	3.07	.56	(4,1687)	9.91	.001	1<0,3***
																0>4*
																2>1*
Empaattisuus	3.24	.65	3.36	.60	3.08	.68	3.32	.62	3.26	.64	3.24	.64	(4,1687)	11.38	.001	1<0,2***
																3>1**
																4>1*
Impulsiivisuus	1.73	.78	1.57	.66	1.93	.84	1.62	.72	1.68	.73	1.75	.83	(4,1687)	13.65	.001	1>0,2,3***
																4>0*
																1>4*
Häiriöisyys	1.77	.74	1.65	.68	1.94	.79	1.65	.66	1.76	.74	1.82	.76	(4,1687)	11.22	.001	1>0,2***
																4>0,2*
																1>3*

Huom. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tulokset osoittivat, että yhteistyökyky oli yhteydessä suositun tai ristiriitaisen asemaan kaikkein vahvimmin: yhteistyökykyä esiintyi suosittujen ja ristiriitaisen ryhmässä tilastollisesti erittäin merkittävästi enemmän kuin torjuttujen ryhmässä. Empaattisuutta puolestaan esiintyi torjutuilla tilastollisesti merkittävästi vähemmän kuin muilla lapsilla. Impulsiivisuudesta havaittiin, että sitä esiintyy eniten torjutuilla ja tilastollisesti erittäin merkittävästi enemmän kuin suosituilla, huomiotta jääneillä sekä ristiriitaisilla lapsilla. Toisaalta myös keskimääräisessä ryhmässä olevat lapset olivat impulsiivisempia suosittuihin lapsiin verrattuna ($p < .05$). Häiritsevyys oli yleisintä torjutuilla lapsilla, kun suosituilla ja huomiotta jääneillä häiritsevyyttä esiintyi vähiten. Torjutuilla ($p < .001$) ja keskimääräisillä ($p < .05$) lapsilla esiintyi enemmän häiritsevyyttä kuin suosituilla ja huomiotta jääneillä.

Ennustaako sosiaalinen kompetenssi vanhemmuustyyliä?

Toisen tutkimusongelman tarkoituksena oli tutkia sitä, miten lapsen sosiaalinen kompetenssi esikouluikässä ennustaa vanhemmuustyyliä ensimmäisellä luokalla. Tutkimuskysymyksessä pyritään löytämään siis vastaus siihen, miten vanhempi reagoi vanhemmuustyyllillään havaitsemaansa lapsen sosiaalisen kompetenssin eri ulottuvuuksiin. Analyysimenetelmänä tässä käytettiin yksisuuntaista varianssianalyysiä. Vanhemmuustyylien muuttujat (lämpö, vanhemmuuden stressi, behavioraalinen kontrolli ja psykologinen kontrolli) koodattiin uusiksi muuttujiksi tekemällä muuttujista dikotomisista muuttujia (1 = esiintyy vähän vanhemmuustyyliä 2 = esiintyy paljon vanhemmuustyyliä). Koska jakaumat olivat vinoja, tehtiin yksisuuntaisen varianssianalyysin lisäksi parametriton Kruskal-Wallis testi ja tulokset on esitetty parametrittoman testin mukaisesti silloin, kun tuloksen merkittävyysarvo on poikennut parametrisen tuloksen merkittävyysarvosta. Analyysin tulokset sekä äitien että isien osalta on esitetty taulukoissa 2 ja 3.

Taulukko 2. Sosiaalisen kompetenssin yhteys äitien vanhemmuustyyliin

	Vanhemmuustyyli	Vanhemmuus- tyylin matala arvo		Vanhemmuus- tyylin korkea arvo			Testisuure
		<i>ka</i>	<i>kh</i>	<i>ka</i>	<i>kh</i>	<i>df</i>	
Yhteistyö- taidot	Lämpimyys	3.07	.03	3.18	.03	(1,852)	7.37** ^a
	Stressi	3.18	.58	3.01	.62	(1,783)	14.53*** ^a
	Beh. kontrolli	3.11	.62	3.12	.61	(1,870)	.02 ^a
	Psyk. kontrolli	3.14	.60	3.05	.62	(1,841)	3.59 ^a
Empatia	Lämpimyys	3.22	.67	3.31	.61	(1,852)	3.63 ^a
	Stressi	3.32	.61	3.13	.70	(1,783)	16.79*** ^a
	Beh. kontrolli	3.31	.62	3.20	.69	(1,870)	6.02* ^a
	Psyk. kontrolli	3.32	.62	3.16	.68	(1,841)	11.48*** ^a
Impulsiivi- suus	Lämpimyys	1.74	0.81	1.61	0.68	1	2.70 ^b
	Stressi	1.61	.68	1.82	.84	(1,783)	14.54*** ^a
	Beh. kontrolli	1.57	.68	1.82	.82	(1,870)	25.37*** ^a
	Psyk. kontrolli	1.59	.68	1.80	.79	(1,841)	15.67*** ^a
Häiritse- vyys	Lämpimyys	1.80	.74	1.65	.66	(1,852)	9.56** ^a
	Stressi	1.65	.66	1.86	.77	(1,783)	17.38** ^a
	Beh. kontrolli	1.62	.65	1.88	.80	(1,870)	27.46*** ^a
	Psyk. kontrolli	1.65	.67	1.86	.77	(1,841)	16.67*** ^a

Huom. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

^a F-testi

^b Kruskal-Wallis test

Taulukko 3. Sosiaalisen kompetenssin yhteys isien vanhemmuustyyliin

Vanhemmuustyyli		Vanhemmuus- tyylin matala arvo		Vanhemmuus- tyylin korkea arvo			<i>F</i> -testi
		<i>ka</i>	<i>kh</i>	<i>ka</i>	<i>kh</i>	<i>df</i>	
Yhteistyö- taidot	Lämpimyys	3.05	.64	3.18	.58	(1,536)	6.03*
	Stressi	3.15	.59	3.06	.62	(1,653)	3.20
	Beh. kontrolli	3.09	.62	3.13	.61	(1,653)	.635
	Psyk. kontrolli	3.13	.61	3.12	.61	(1,551)	.04
Empatia	Lämpimyys	3.19	.69	3.34	.63	(1,536)	7.18 **
	Stressi	3.30	.65	3.20	.67	(1,653)	3.5
	Beh. kontrolli	3.27	.64	3.23	.68	(1,653)	.72
	Psyk. kontrolli	3.29	.61	3.25	.68	(1,551)	.43
Impulsii- visuus	Lämpimyys	1.74	.78	1.54	.66	(1,536)	9.58 *
	Stressi	1.63	.70	1.73	.76	(1,653)	2.70
	Beh. kontrolli	1.62	.69	1.71	.76	(1,653)	2.46
	Psyk. kontrolli	1.67	.73	1.67	.71	(1,551)	.01
Häiritse- vyys	Lämpimyys	1.82	.77	1.60	.66	(1,536)	11.61 ***
	Stressi	1.67	.69	1.83	.78	(1,653)	6.49 *
	Beh. kontrolli	1.66	.68	1.80	.76	(1,653)	5.75 *
	Psyk. kontrolli	1.71	.70	1.75	.73	(1,551)	.33

Huom. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tarkasteltaessa sosiaalisen kompetenssin ulottuvuuksien yhteyttä vanhemmuustyyliin, havaittiin, että lapsen osoittama sosiaalinen kompetenssi oli useammin yhteydessä äitien kasvatustyyliin kuin isien. Äidit reagoivat lapsen sosiaaliseen kompetenssin ulottuvuuksiin laajemmalla vanhemmuustyylien kirjolla kuin isät. Lapsen osoittama impulsiivisuus oli tilastollisesti erittäin merkitsevässä yhteydessä äitien korkeaan vanhemmuuden stressiin ($p < .001$) sekä behavioraaliseen ($p < .001$) ja psykologiseen kontrolliin ($p < .001$). Tämä yhteys ilmeni niin, että lapsen osoittaessa korkeaa impulsiivisuutta, äidit raportoivat korkeaa vanhemmuuden stressiä sekä behavioraalista ja psykologista kontrollia. Myös lapsen korkea häiritsevyys oli tilastollisesti

merkitsevässä yhteydessä äitien kokemaan vanhemmuuden stressiin ($p < .01$), behavioraaliseen kontrolliin ($p < .001$) ja psykologiseen kontrolliin ($p < .001$). Tämä yhteys ilmeni niin, että lapsen osoittaessa korkeaa häiritsevyyttä, äidit raportoivat korkeaa vanhemmuuden stressiä sekä behavioraalista ja psykologista kontrollia. Korkea häiritsevyys ennusti myös äitien vähempää lämpimyyttä kasvatuksessa. Lapsen hyvät yhteistyötaidot olivat tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä äitien korkeampaan lämpimyyteen ($p < .01$) ja matalampaan stressiin ($p < .001$). Tämä ilmeni niin, että lapsen osoittaessa hyviä yhteistyötaitoja, äidit raportoivat korkeampaa lämpimyyttä ja matalampaa vanhemmuuden stressiä. Lapsen empaattisuus oli yhteydessä äitien matalampaan stressiin ($p < .001$), matalampaan behavioraaliseen kontrolliin ($p < .05$) sekä matalampaan psykologiseen kontrolliin ($p < .001$).

Äidit reagoivat myös herkimmin vanhemmuuden stressillä lapsen sosiaalisen kompetenssin osatekijöihin. Lapsen korkeat yhteistyötaidot ja empaattisuus ennustivat tilastollisesti erittäin merkitsevästi äitien matalaa stressaantuneisuutta, kun korkea impulsiivisuus ja häiritsevyys ennustivat äitien korkeaa stressiä ($p < .001$). Toiseksi herkimmin äidit reagoivat lapsen sosiaaliseen kompetenssiin käyttämällä psykologista kontrollia: lapsen korkea impulsiivisuus ja häiritsevyys olivat yhteydessä ($p < .001$) äitien korkeaan psykologiseen kontrolliin, kun lapsen korkea empaattisuus oli samalla tavalla yhteydessä äitien matalaan psykologiseen kontrolliin ($p < .001$).

Isät reagoivat lapsen häiritsevyyteen herkimmin. Lapsen matala häiritsevyys ennusti isien korkeampaa lämpimyyttä kasvatuksessa ($p < .001$), kun lapsen korkea häiritsevyys ennusti isien korkeaa vanhemmuuden stressiä ja behavioraalista kontrollia tilastollisesti suuntaa antavasti. Isät ylipäänsä näyttivät reagoivan herkimmin vanhemmuustyyliinsään lämpimyydellä lapsen sosiaaliseen kompetenssiin niin, että lapsen korkeat yhteistyötaidot ($p < .05$) ja empatia ($p < .01$) ennustivat isien korkeampaa lämpimyyttä. Lapsen sosiaalisen kompetenssin ulottuvuuksista mikään ei ennustanut isien psykologista kontrollia ja hyvin harvoin ne ennustivat myös isien vanhemmuuden stressiä tai behavioraalista kontrollia.

Moderoiniko vanhemmuustyyli sosiaalisen kompetenssin yhteyttä sosiaaliseen statukseen?

Kolmannella tutkimuskysymyksellä haluttiin selvittää, moderoiniko vanhemmuustyyli lapsen sosiaalisen kompetenssiin yhteyttä lapsen sosiaaliseen statukseen. Yhdysvaikutustermeissä käytettiin

tutkimusongelman 2 yhteydessä luotuja dikotomisia vanhemmuustyyli-muuttujia sekä Coie:n (1983) mukaan luotuja sosiaalisen statuksen ryhmiä. Analyysimenetelmänä käytettiin kaksisuuntaista varianssianalyysiä. Siltä osin, kuin yhdysvaikutustermeillä oli tilastollista merkitsevyyttä, tulokset on esitetty taulukossa 4 ja kuvioissa 1-6. Kuten taulukosta 4 ilmenee, isien behavioraalinen kontrolli moderoi lasten yhteistyötaitojen yhteyttä sosiaaliseen statukseen ($p < .05$). Myös isien psykologinen kontrolli moderoi empatian ($p < .01$), impulsiivisuuden ($p < .05$) ja häiritsevyyden ($p < p.01$) yhteyttä sosiaaliseen statukseen. Äitien vanhemmuuden stressi moderoi impulsiivisuuden ($p < .05$) ja häiritsevyyden ($p < .05$) yhteyttä sosiaaliseen statukseen.

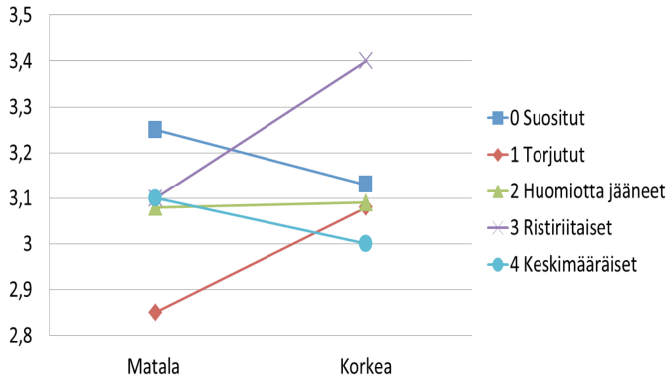
Taulukko 4. Vanhemmuustyylin ja sosiaalisen statuksen yhdysvaikutus sosiaaliseen kompetenssiin

Yhdysvaikutustermi	Sosiaalinen kompetenssi	df	F-testi
Status * Beh. kontrolli isät	Yhteistyötaidot	(4,645)	2.40*
Status * Psyk. kontrolli isät	Empatia	(4,543)	3.43**
Status * Psyk. kontrolli isät	Impulsiivisuus	(4,543)	2.39*
Status * Psyk. kontrolli isät	Häiritsevyys	(4,543)	4.45**
Status * Vanhemmuuden stressi äidit	Impulsiivisuus	(4,774)	2.43*
Status * Vanhemmuuden stressi äidit	Häiritsevyys	(4,774)	2.69*

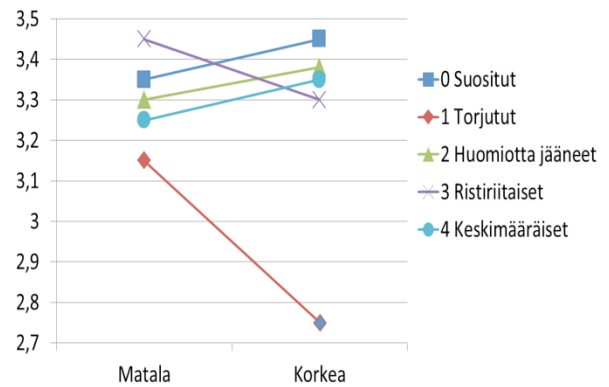
Huom. ** $p < .01$, * $p < .05$

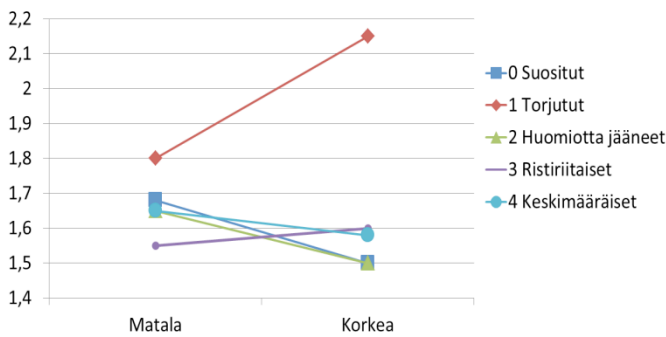
Kuvio 1. Isän behavioraalisen kontrollin vaikutus yhteistyökykyyn eri status-ryhmissä

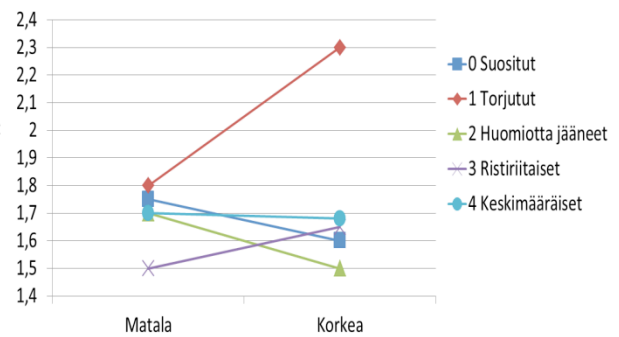
Kuvio 2. Isän psykologisen kontrollin vaikutus empaattisuuteen eri status-ryhmissä

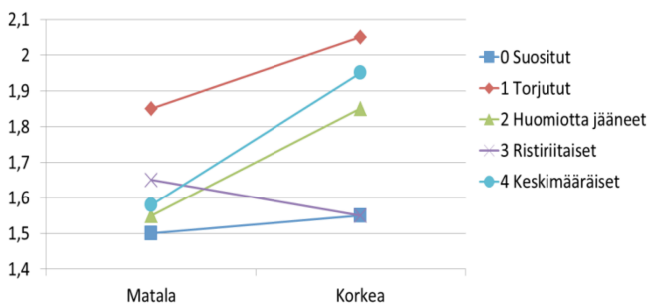
Kuvio 3. Isien psykologisen kontrollin vaikutus impulsiivisuuteen eri status-ryhmissä

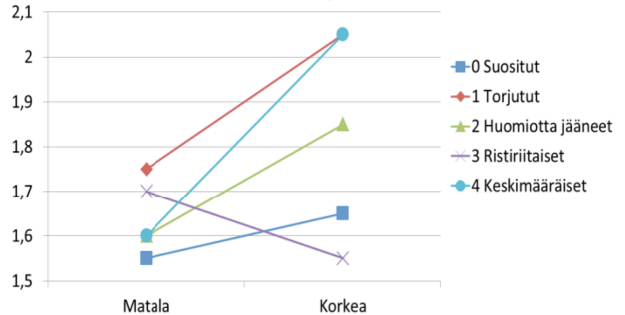
Kuvio 4. Isien psykologisen kontrollin vaikutus häiritsevyyteen eri status-ryhmissä

Kuvio 5. Äitien vanhemmuuden stressin vaikutus impulsiivisuuteen eri status-ryhmissä

Kuvio 6. Äitien vanhemmuuden stressin vaikutus häiritsevyyteen eri status-ryhmissä

Varianssianalyysin päätulosten jälkeen aineistolle tehtiin kaksi lisäanalyysiä (a ja b). Kuviot 1-6 ilmentävät sitä a) onko sosiaalisen kompetenssin arvoissa tilastollisesti merkitsevää eroa matalan ja korkean vanhemmuustyylin tilanteessa, kun aineisto on jaettu sosiaalisen statuksen luokkiin sekä b) onko lasten sosiaalisen kompetenssin tasossa tilastollisesti merkitsevää eroa statusryhmien välillä, kun aineisto on jaettu korkean ja matalan vanhemmuustyylin mukaan. Ensinnä toteutettiin testi a), jossa aineisto jaettiin sosiaalisen statuksen suhteen suosittuihin, torjuttuihin, huomiotta jääneisiin, ristiriitaisiin ja keskimääräisiin. Kullekin status-ryhmälle tehtiin riippumattomien otosten t-testi,

jotta saatiin sosiaalisen kompetenssin tasoerot suhteessa dikotomisiin vanhemmuustyyliin muuttujiin. Riippumattomien otosten t-testin mukaisesti, hyvät yhteistyötaidot ennustivat ristiriitaista statusta niillä lapsilla (Kuvio 1), joiden isien behavioraalinen kontrolli oli korkea ($t(78) = -2.33, p < .05$). Matala empaattisuus ennusti lasten torjuttua statusta (Kuvio 2) silloin, kun isien vanhemmuutta leimasi korkea psykologinen kontrolli ($t(100) = 2.94, p < .005$). Samoin impulsiivisuus (Kuvio 3) ($t(108) = -2.30, p < .05$) ja häiritsevyys (Kuvio 4) ($t(104) = -3.09, p < .005$) ennustivat torjuttua statusta silloin, kun isät raportoivat korkea psykologista kontrollia. Lasten impulsiivisuus ennusti huomiotta jääneiden statusta ($t(133) = -2.36, p < .05$) ja keskimääräisten statusta ($t(139) = -3.11, p < .005$), mikäli äitien vanhemmuuden stressi oli korkea (Kuvio 5). Impulsiivisuuden vaikutusta suosittujen, torjuttujen ja ristiriitaiseen statukseen vanhemmuuden stressi ei moderoinut. Häiritsevyys ennusti torjuttujen ($t(166) = -2.43, p < .05$) ja keskimääräisten ($t(146) = -3.53, p < .001$) asemaa ryhmässä, mikäli äitien vanhemmuuden stressi oli korkea (Kuvio 6).

Seuraavaksi toteutettiin testi b), jossa aineisto jaettiin kahtia moderoivien, dikotomisten vanhemmuustyyliin muuttujien (matala, korkea) suhteen. Kullekin moderoivalle vanhemmuustyyliin muuttujalle tehtiin yksisuuntaiset varianssianalyysit, jotta saatiin sosiaalisen kompetenssin tasoerot sosiaalisen statuksen ryhmissä. Parivertailut tehtiin Bonferroni-menetelmällä. Nyt tarkoituksena oli selittää kuvioiden 1-6 y-akselilla sijaitsevien sosiaalisen kompetenssin tasoerojen merkitsevyyttä eri sosiaalisissa status-luokissa. Kun isien behavioraalinen kontrolli on matalaa (Kuvio 1), lasten yhteistyötaitoissa on tilastollisesti merkitsevää eroa ($F(4,420) = 4.30, p < .005$) niin, että korkeimmat yhteistyötaidot ovat suosittujen lasten ryhmissä, mutta ero on tilastollisesti merkitsevää ($p < .001$) vain torjuttuihin verrattuna. Isien korkean behavioraalisen kontrollin tilanteessa lasten yhteistyötaitoissa on jälleen eroa ($F(4,225) = 2.45, p < .05$) niin, että ristiriitaisten ja keskimääräisten lasten yhteistyötaitojen ero oli suuntaa antava. Kun isien kasvatustyyliä leimasi alhainen psykologinen kontrolli, lasten muiden sosiaalisen kompetenssin osa-alueen tasoissa ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Lasten empaattisuus, impulsiivisuus ja häiritsevyys olivat siis keskimääräisesti samalla tasolla, mikäli isät käyttivät matalaa psykologista kontrollia kasvatuksessaan (Kuviot 2,3,4). Mikäli isän kasvatustyyliä leimasi korkea psykologinen kontrolli, lapsen empaattisuuden (Kuvio 2) tasossa oli tilastollisesti merkitsevää eroa ($F(4,254) = 4.25, p < .001$) niin, että torjutuilla lapsilla oli matalampi empaattisuuden taso verrattuna muiden status-ryhmien lapsiin ($p < .001$). Isän korkean psykologisen kontrollin tilanteessa lasten erot impulsiivisuudessa ($F(4,254) = 8.68, p < .001$) ja häiritsevyydessä ($F(4,254) = 4.61, p < .001$) (Kuviot 3 ja 4) olivat tilastollisesti merkitseviä verrattuna muiden

status-ryhmien lapsiin niin, että torjutuilla oli enemmän impulsiivisuutta ($p < .001$) ja häiritsevyyttä ($p < .001$) kuin muilla lapsilla. Äitien vanhemmuuden korkea stressi (Kuvio 5) vaikutti lasten impulsiivisuuteen niin, että torjuttujen lasten impulsiivisuus oli korkeinta ja eroa oli ($F(4,336) = 5.79, p < .001$) erityisesti suosittuihin ($p < .01$) ja ristiriitaisiin ($p < .05$). Äitien korkea vanhemmuuden stressi moderoi impulsiivisuuden vaikutusta sosiaaliseen statukseen niin, että keskimääräisten lasten impulsiivisuus oli korkeampaa kuin suosittujen ($p < .05$) ja ristiriitaisten ($p < .05$). Äitien matala vanhemmuuden stressi puolestaan suojasi kaikkia muita ryhmiä paitsi torjuttuja impulsiivisuuden vaikutukselta ($F(4,438) = 3.82, p < .005$): torjuttujen impulsiivisuus oli korkeampaa kuin suosittujen ($p < .01$) ja huomiotta jääneiden ($p < .05$) äitien matalan vanhemmuuden stressin tilanteessa. Äitien korkea vanhemmuuden stressi moderoi lasten häiritsevyyden vaikutusta niin, että kun äitien vanhemmuuden stressi oli matalaa, erot häiritsevyydessä eivät ole tilastollisesti merkitseviä eri status-ryhmien välillä. Näin matala vanhemmuuden stressi suojasi lapsia häiritsevyydeltä eri status-ryhmissä. Äitien korkea vanhemmuuden stressi moderoi lasten häiritsevyyden vaikutusta sosiaaliseen statukseen ($F(4,336) = 5.37, p < .001$) niin, että torjuttujen häiritsevyys oli suurempaa kuin suosittujen ja ristiriitaisten ($p < .05$) ja keskimääräisten lasten häiritsevyys oli suurempaa kuin suosittujen ja ristiriitaisten ($p < .05$), kun äidit raportoivat paljon stressiä.

POHDINTA

Onko lasten sosiaalinen kompetenssi yhteydessä sosiaaliseen statukseen?

Ensimmäisen tutkimusongelman tarkoituksena oli tarkastella, miten eri sosiaalisen kompetenssin osa-alueet selittivät lapsen sosiaalista statusta. Tulokset osoittivat, että lasten sosiaalinen kompetenssi esikouluiässä oli yhteydessä heidän sosiaaliseen statukseensa ensimmäisellä luokalla koulussa. Sosiaalisen kompetenssin kaikilla osa-alueilla, eli yhteistyökyvyssä, empaattisuudessa, impulsiivisuudessa ja häiritsevyydessä löytyi merkitseviä keskiarvoeroja eri status-ryhmien välillä. Korkea yhteistyökyky sekä empaattisuus selittivät suosituksen asemaa, sillä suosituilla lapsilla oli kaikkein korkeimmat yhteistyökyvyt ja korkein empaattisuus. Aiempien tutkimusten mukaisesti (Caldarella ym. 1997) sellaiset sosiaaliset taidot, kuten avun tarjoaminen toisille, muiden pyytäminen mukaan leikkiin tai sensitiivisyys toisten tunnetiloille johtavat toverisuosiioon. Erityisesti avun tarjoaminen muille ja muiden kutsuminen mukaan toimintaan ovat hyvien yhteistyötaitojen merkki (Kaukiainen ym. 2005) kun empaattisuutta osoittaa erityisesti omien ja muiden tunteiden tunnistaminen. Tässä tutkimuksessa torjuttujen lasten häiritsevyys oli suurempaa kuin suosittujen, huomiotta jääneiden ja ristiriitaisien ja torjuttujen impulsiivisuus oli suurempaa kuin kenenkään muun. Torjuttujen lasten korkeamman häiritsevyyden osoitti jo Coie ym (1990) tutkimuksissaan.

Huomiotta jääneet lapset saavat impulsiivisuudessa yhtä matalat pisteet kuin suositut. Myös häiritsevyydessä huomiotta jääneet saavat toiseksi matalimmat pisteet suosittujen jälkeen, eikä ero suosittujen ja huomiotta jääneiden välillä muodostu edes tilastollisesti merkitseväksi.

Yhteistyökyvyn osalta suositut saavat kaikkein korkeimmat pisteet ja huomiotta jääneet saavat toiseksi korkeimmat. Huomiotta jääneet ovat lähellä suosittuja kaikkien sosiaalisen kompetenssin osa-alueiden keskiarvoissa, joten saattaa olla, että huomiotta jääneet siirtyvät ajan kuluessa suosittujen ryhmään. Suosituilla lapsilla on kaikkein korkeimmat yhteistyökyvyt ja empaattisuus. Ristiriitaisilla lapsilla oli kuitenkin lähes yhtä korkeat yhteistyökyvyt kuin suosituilla. Heidän impulsiivisuutensa ja häiritsevyytensä ovat myös tilastollisesti merkitsevästi pienempi kuin torjuttujen, joten myös he ovat lähellä suosittujen ryhmää. Tämä antaisi tutkimuksellista tukea Cillessen'n (2009) aiemmalle tutkimustulokselle, jonka mukaan erityisesti huomiotta jääneiden ja

ristiriitaisten pysyvyys ryhmässä on heikohkoa.

Suosittu lapset saavat yhdessä huomiotta jääneiden kanssa matalimmat pisteet häiritsevyydessä, mutta tilastollisesti merkitseväksi ero muodostuu vain torjuttuihin ja keskimääräisiin verrattuna. Newcomb (1993) onkin todennut, että suositutkaan lapset eivät ole täysin epäaggressiivisiä. MASK-testissä aggressiivisuutta mitataan osana häiritsevyyttä, joten tulos suosittujen lasten häiritsevyyden tasosta vastaa aiempiin tutkimustuloksiin.

Sosiaalinen kompetenssi esikouluikässä mitattuna oli merkitsevästi yhteydessä lapsen sosiaaliseen statukseen ensimmäisellä luokalla. Koska sosiaalinen kompetenssi oli mitattu jo esikoulussa ja sosiaalinen status vasta alakoulun ensimmäisellä luokalla, voi tutkimustulos kertoa myös siitä, että esikoulun ja ensimmäisen luokka-asteen välillä ei tapahtuisi suuria muutoksia sosiaalisen kompetenssin tasossa. Näin ollen kriteerit (sosiaalisen kompetenssin tasot), joiden mukaan lapset antavat toisilleen positiivisia ja negatiivisia mainintoja ensimmäisellä luokalla, ovat pysyneet samana esikoulusta ensimmäiselle luokalle. Toisaalta sosiaalisen kompetenssin yhteys sosiaaliseen statukseen voi kertoa myös siitä, että esikouluopettaja on osannut arvioida oppilaiden sosiaalisen kompetenssin tasot pääasiassa pätevästi.

Ennustaako sosiaalinen kompetenssi vanhemmuustyyliä?

Vanhemmuustyylin vaikutus lasten sosiaaliseen kompetenssiin on todettu useissa tutkimuksissa (ks. esim. Ladd, 1999). Tämän tutkimuksen tulokset osoittivat, että myös lapsen ominaisuuksilla ja käyttäytymisellä on oma merkityksensä vanhempana toimimiselle, sillä ne vaikuttavat siihen, miten vanhemmat lapseen reagoivat (Siegler, DeLoache & Eisenberg, 2006). Tätä kutsutaan ns. evokatiiviseksi vaikutukseksi. Tämän tutkimuksen tulokset osoittivat, että lasten sosiaalinen kompetenssi oli yhteydessä vanhemmuustyyliin, erityisesti äitien osalta. Sosiaalisen kompetenssin osa-alueista erityisesti häiritsevyys ja impulsiivisuus olivat yhteydessä äitien ilmentämiin vanhemmuustyyliin siten, että mitä enemmän lapsi osoitti häiritsevyyttä ja impulsiivisuutta, sitä enemmän äiti koki vanhemmuuden stressiä ja ilmensi vanhemmuustyyliinsään korkeaa behavioraalista sekä psykologista kontrollia. Tämän lisäksi, mitä häiritsevempi lapsi oli, sitä vähemmän lämpöä äidit kasvatustyyliinsään raportoivat. Vähäisempi lämpö reaktiona puutteelliseen sosiaaliseen kompetenssiin on samansuuntainen Dix'n ym. (1986) tutkimusten

kanssa, jonka mukaan vanhempien vanhemmuustyylin lämpö oli sitä alhaisempi, mitä enemmän lapset osoittivat huonoa käytöstä. Lapsen korkean häiritsevyyden ja impulsiivisuuden yhteys vanhempien korkeampaan behavioraaliseen ja psykologiseen kontrolliin antaa tukea tutkimustulokselle, jonka mukaan ulospäinsuuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä osoittavien lasten vanhemmat ilmensivät vanhemmuudessaan enemmän mm. ohjaavia, tunkeilevia ja rankaisevia vanhemmuustyyliä (Rose-Krasnor, ym. 1996). Isät reagoivat lasten impulsiivisuuteen ja häiritsevyyteen matalammalla lämmöllä ja erityisesti häiritsevyyteen korkeammalla vanhemmuuden stressillä ja behavioraalisella kontrollilla. Nämä ovat siis hyvin samansuuntaisia tuloksia äitien tuloksiin verrattuna.

Lasten esittämä korkea empaattisuus ennusti isien korkeampaa lämpimyyttä ja äitien vanhemmuudessa matalampaa vanhemmuuden stressiä, behavioraalista kontrollia ja psykologista kontrollia. Lasten hyvät yhteistyötaidot puolestaan ennustivat sekä isien että äitien korkeampaa lämpimyyttä ja äitien matalampaa vanhemmuuden stressiä. Nämä tulokset lienevät selitettävissä ns. goodness-of-fit -käsitteellä (Thomas & Chess 1977), jolla kuvataan sellaista suotuisaa lapsen kasvuympäristöä, jossa lapsen luontainen temperamentti ja kyvyt ovat sopusoinnussa ympäristön ominaisuuksien ja tässä tapauksessa erityisesti ympäristön odotusten kanssa.

Verrattaessa vanhemmuustyyliä, joita vanhemmat ilmentävät suhteessa lasten sosiaaliseen kompetenssiin, voidaan todeta, että äidit ylipäättään reagoivat herkemmin vanhemmuustyyliällään lasten sosiaalisen kompetenssin osatekijöihin. Äidit reagoivat matalammalla vanhemmuuden stressillä lasten hyviin yhteistyötaitoihin ja empatiaan sekä korkealla stressillä lasten korkeaan impulsiivisuuteen ja häiritsevyyteen. Mulsow ym. (2002) määrittelivät vanhemmuuden stressin ilmenevän tilanteessa, jossa vanhempi kokee vanhemmuuden kuluttavan voimavaroja. Onkin loogista, että lasten ilmentäessä impulsiivista tai häiritsevää käytöstä, vanhemmat kokevat tämän kuluttavana, kun taas lasten ilmentäessä hyvää sosiaalista kompetenssia hyvien yhteistyökykyjen ja korkean empaattisuuden muodossa, vanhemmuuden kuormitus on pienempää. Lisäksi tuloksista voidaan nähdä, että isien vanhemmuuden stressi oli korkeampaa vain, mikäli lapset olivat häiritsevempiä. Muut sosiaalisen kompetenssin osa-alueet eivät aiheuttaneet isille enempää stressiä, mutta eivät myöskään vähentäneet sitä. Miksi lapsen sosiaalinen kompetenssi vaikuttaa enemmän äitien kokemaan stressiin kuin isien? Onko äitien kokemus tilanteesta jollakin tavalla voimakkaampi kuin isillä?

Isät eivät myöskään reagoi psykologisella kontrollilla lasten sosiaalisen kompetenssin osa-alueisiin, kun äidit reagoivat lasten osoittamaan empaattisuuteen vähäisemmällä psykologisella

kontrollilla sekä lasten impulsiivisuuteen ja häiritsevyyteen korkealla psykologisella kontrollilla. Miksi vanhempien tyyli reagoida psykologisella kontrollilla eroaa? Voisiko olla, että äidit luovat lapsiin jo vauvoina vahvemman tunnesiteen jo sen vuoksi, että viettävät vauvanhoidossa keskimäärin enemmän aikaa kuin isät? Psykologisen kontrollin keskiössähän on nimenomaan vanhemman ja lapsen välinen tunneside, jota manipuloimalla vanhemmat voivat pyrkiä vaikuttamaan lapseen (Maccoby & Martin, 1983). Tällöin äidit myös herkemmin saattavat käyttää tätä tunnesiteen manipulointia, siis psykologista kontrollia, yhtenä kasvatukseen, kun isien osalta tämä ei muodostuisi yhtä yleiseksi tavaksi.

Lapset kohtaavat siis erilaista vanhemmuutta riippuen heidän sosiaalisesta kompetenssistaan. Haastavan käytöksen tai puutteellisen kompetenssin lapset kohtaavat keskimäärin negatiivisempaa vanhemmuutta kuin suotuisan kompetenssin ikätoverinsa. Tämä on kehityksellinen riskitekijä, sillä vaarana on, että negatiivinen vanhemmuus käynnistää noidankehän, joka entisestään heikentää lasten sosiaalista kompetenssia ja vahvistaa näin epäedulliseen sosiaaliseen statusryhmään ajautumista. On kehitetty erilaisia interventio-ohjelmia, joilla pyritään kehittämään vanhemman ja lapsen välistä kommunikaatiota ja tukemaan hyvää vanhemmuutta erityisesti haastavissa tilanteissa. Esimerkiksi BPT (Behavioral Parent Training) -interventio on kehitetty erityisesti ulospäinsuuntautuvia ongelmia, kuten aggressiivisuutta, osoittaville lapsille ja heidän vanhemmilleen (Ball, 2011). Intervention tarkoituksena on vähentää lasten ongelmakäyttäytymistä, parantaa vanhempien vanhemmuuskäytäntöjä ja vähentää vanhemmuuden stressiä.

Moderoida vanhemmuustyyli sosiaalisen kompetenssin yhteyttä sosiaaliseen statukseen?

Kuten ensimmäisen tutkimuskysymyksen yhteydessä ilmeni, sosiaalinen kompetenssi on yhteydessä sosiaaliseen statukseen. Lisäksi, kuten toisen tutkimuskysymyksen yhteydessä havaittiin, puutteellisen sosiaalisen kompetenssin omaavat lapset kohtaavat keskimäärin negatiivisempaa vanhemmuutta. Täten oli luontevaa olettaa, että vanhemmuustyyli voi moderoida sosiaalisen kompetenssin ja sosiaalisen statuksen yhteyttä.

Tämän tutkimuksen tulokset osoittivat, että isien matala psykologinen kontrolli suojaa impulsiivisuuden ja häiritsevyyden negatiivista vaikutusta joutua torjutuksi toveriryhmässä. Isien raportoidessa matalaa psykologista kontrollia, torjuttujen lasten impulsiivisuus ja häiritsevyys eivät olleet tilastollisesti merkitsevästi korkeampia kuin muidenkaan lasten. Lisäksi isien raportoima matala psykologinen kontrolli suojaa empaattisuuden puutteen negatiivista vaikutusta joutua

torjutuksi toveriryhmässä. Toisaalta, kun isät raportoivat korkeaa psykologista kontrollia, empatian puute ennusti torjutuksi tulemista toveriryhmässä ja korkea häiritsevyys tai korkea impulsiivisuus ennusti niin ikään torjutuksi tulemista ryhmässä. Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että isien korkea psykologinen kontrolli vahvisti kielteisten sosiaalisten piirteiden negatiivista vaikutusta toveriarviointeihin. Nämä tulokset ovat samansuuntaisia Barber:n (1996) käsityksen mukaan, joka korosti korkean psykologisen kontrollin olevan negatiivinen vanhemmuustyylin ulottuvuus.

Äitien osalta tulokset osoittivat, että äitien vähäinen vanhemmuuden stressi suojasi vain häiritsevyyden negatiivisilta vaikutuksilta sosiaaliseen statukseen. Tutkimuksen mukaan häiritsevyyden tasossa ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa eri status-luokkien välillä, kun äidit raportoivat matalaa vanhemmuuden stressiä. Impulsiivisuuden osalta kuitenkin jopa äitien matalan vanhemmuuden stressin tilanteessa torjuttujen lasten impulsiivisuus oli tilastollisesti merkitsevästi korkeampaa kuin suosittujen ja huomiotta jääneiden. Näin äitien matala vanhemmuuden stressi suojasi vain muita kuin torjuttuja lapsia impulsiivisuuden kielteisiltä vaikutuksilta sosiaaliseen statukseen. Äitien raportoidessa korkeaa vanhemmuuden stressiä, torjuttujen ja keskimääräisten lasten häiritsevyys oli tilastollisesti merkitsevästi korkeampi kuin suosittujen ja ristiriitaisten. Lisäksi äitien raportoidessa korkeaa vanhemmuuden stressiä, impulsiivisuus ennusti keskimääräisten ja huomiotta jääneiden statusta. Silti impulsiivisuus oli tilastollisesti merkitsevästi korkeampaa vain torjuttujen ja keskimääräisten ryhmissä, kun äidit raportoivat korkeaa vanhemmuuden stressiä. Kaiken kaikkiaan äitien korkea vanhemmuuden stressi näyttää korostavan kielteisten sosiaalisten ominaisuuksien vaikutusta negatiiviseen status-luokkaan. Toisaalta, äitien matala vanhemmuuden stressi suojasi häiritsevyyden negatiiviselta vaikutukselta toverisuosioon, joka tuki alkuperäistä hypoteesia siitä, että matala vanhemmuuden stressi suojaisi puutteellisen sosiaalisen kompetenssin negatiivisilta vaikutuksilta ryhmässä.

Tutkimuksen arviointi ja johtopäätökset

Tutkimuksessa käytetyt menetelmät asettavat joitakin rajoituksia tutkimuksen tulosten tulkinnoille. Ensinnäkin lasten sosiaalista kompetenssia on arvioitu vain opettajan toimesta lasten ollessa esikoulussa. MASK-menetelmä on alunperin monitahoarviointimenetelmä, joka tarkoittaa sitä, että lapsen sosiaalisen kompetenssin osa-alueita voi arvioida useampi eri taho, joiden arviot voidaan

suhteuttaa toisiinsa (Kaukiainen ym. 2005). Arvioitsijatahoja voivat olla esimerkiksi opettajat, vanhemmat, arvioitava itse ja arvioitavan toverit. Itse- ja toveriarviointeja ei kuitenkaan tässä tutkimuksessa käytetty, koska tämän arvioitiin olevan esikouluikäisille liian vaativaa. Toisaalta tutkimuksen reliabiliteettia tämän menetelmällisen rajoituksen osalta lisää se, että opettajan arvioimat sosiaalisen kompetenssin tasot ennustivat tässä tutkimuksessa johdonmukaisesti toverien taholta toverien antamia positiivisia ja negatiivisia toverimainintoja. Esimerkiksi opettajan mielestä korkeat yhteistyötaidot omaava lapsi sai myös toverien taholta paljon positiivisia mainintoja, kun taas opettajan arvioima häiritsevyys oli korkeaa sellaisilla lapsilla, jotka saivat eniten negatiivisia mainintoja toverien taholta.

Toisaalta voidaan miettiä, onko suositun asema seurausta hyvistä yhteistyötaidoista vai vaikuttaako opettajan arvioon hyvistä yhteistyötaidoista ja toverien antamiin positiivisiin toverimainintoihin jokin kolmas tekijä? Eräiden tutkimustulosten mukaan (Rönkä, Lerkkanen, Poikkeus, Nurmi & Kiuru, 2011) esiopetusvuoden keväällä hyvän lukutaidon omaavat lapset olivat ensimmäisellä koululuokalla muita todennäköisemmin suositussa asemassa, kun taas vertaisryhmän torjunnalla oli negatiivinen yhteys lapsen lukemaan ja kirjoittamaan oppimiseen (Vartiainen, 2011). Lisäksi on havaittu, että opettajan raportoima kannustava luokkahuoneilmapiiri toimii suojaavana tekijänä vertaisryhmän torjunnan ja lapsen lukivaikeuksien välillä (Kiuru, ym. 2011). Myös oppijaminäkäsityksen on tutkittu olevan yhteydessä lapsen suosittuun asemaan koululuokassa (Jackson & Bracken, 1998).

Toinen menetelmällinen rajoitus liittyy positiivisten ja negatiivisten toverimainintojen antamiseen. Tässä tutkimuksessa lapsia pyydettiin alleviivaamaan yhdestä kolmeen sellaista luokkatoveria, joiden kanssa hän mielellään viettää aikaa välitunnilla sekä yhdestä kolmeen sellaista luokkatoveria, joiden kanssa lapsi viettää aikaa välitunnilla harvoin tai ei ollenkaan. Negatiivisten toverimainintojen antamista kohtaan on esitetty kritiikkiä (mm. Coie ym., 1990), sillä tällaisen nimeämisen voi ajatella ylläpitävän hyljeksityn lapsen heikkoa vuorovaikutusta muiden kanssa. Vaikka lapsia kehoitetaan olemaan puhumatta muiden ikätovereiden kanssa antamistaan nimeämistä, ei voida olla varmoja, toimivatko lapset ohjeiden mukaisesti. Paljon onkin keskusteltu mm. siitä, että mikäli lapset ohjeista huolimatta puhuvat vertaisryhmissä antamistaan negatiivisista maininnoista, vahvistaako tämä torjuttujen lasten asemaa torjuttujen status-ryhmässä. Lisäksi on pohdittu sitä, että joillekin lapsille voi olla myös hyvin epämieluisaa antaa negatiivisia ääniä kenellekään. Toisaalta, on myös esitetty, että kun lapsille selvästi kerrotaan nimeämiseen liittyvät säännöt, he myös toimivat ohjeiden mukaan (Coie ym. 1982).

Näistä rajoituksista huolimatta tutkimus antoi kuitenkin lisätietoa siitä, miten erilaisen sosiaalisen kompetenssin omaavat lapset kohtaavat toveriryhmän ja vanhemmuuden. Puutteellisen sosiaalisen kompetenssin omaavilla lapsilla oli riskinä ajautua torjutun asemaan vertaisryhmässä. Nämä lapset olivat kaikkein impulsiivisimpia ja häiritsevimpiä. Toisaalta he saivat kaikkein matalimmat arviot yhteistyökyvystä ja empaattisuudesta. Sosiaaliselta kompetenssiltaan lahjakkaammat lapset puolestaan päätyivät muita todennäköisemmin suositun asemaan toveriryhmässä. Näillä suosituilla lapsilla oli myös kaikkein vähiten häiritsevyyttä ja impulsiivisuutta sekä kaikkein eniten yhteistyökykyä ja empaattisuutta. Ristiriitaisessa asemassa olevat lapset saivat keskimääräisiä lapsia korkeammat arvot yhteistyökyvyssä ja empaattisuudessa, mutta matalammat impulsiivisuuden ja häiritsevyyden arvot kuin keskimääräiset lapset, vaikka erot eivät muodostuneet tilastollisesti merkitseviksi. Näin tutkimus ei kuitenkaan tältä osin tukenut aiempaa tutkimusta siitä, että ristiriitaiset lapset olisivat selvästi sekä yhteistyökykyisiä että empaattisia kuin häiritseviä ja impulsiivisiakin.

Toveriryhmässä torjutuksi tulevat lapset ovat siis keskimääräistä häiritsevempiä ja impulsiivisempia. Nämä häiritsevät ja impulsiivisemmat lapset kohtaavat myön kotona erityisesti äitien taholta myös negatiivisempaa vanhemmuutta, sillä mitä impulsiivisempi lapsi on, sitä enemmän äidit raportoivat vanhemmuuden stressiä sekä behavioraalista ja psykologista kontrollia. Tässä behavioraalinen kontrolli ei yhdisty korkeaan äitien osoittamaan lämpimyyteen, jota pidetään hyvänä vanhemmuustyylien yhdistelmänä. Aiemmissa (Aunola & Nurmi, 2005) tutkimuksissa on havaittu, että mikäli korkea psykologista kontrollia esiintyy yhdessä korkean behavioraalisen kontrollin kanssa, olisi tämä erityisen haitallista lapsen kehitykselle. Isät raportoivat matalampaa lämpimyyttä vanhemmuustyyliinsään, mikäli lapset osoittavat käytöksessään korkea impulsiivisuutta. Häiritsevyyden osalta tulokset ovat vielä voimakkaampia, sillä mikäli lapsi osoittaa vahvaa häiritsevyyttä käytöksessään, äidit reagoivat tähän matalalla vanhemmuuden lämmöllä, korkealla vanhemmuuden stressillä, behavioraalisella kontrollilla ja psykologisella kontrollilla. Lisäksi isät reagoivat häiritsevyyteen matalalla vanhemmuuden lämmöllä, korkealla vanhemmuuden stressillä ja korkealla behavioraalisella kontrollilla. Näin ollen voidaan sanoa, että sekä häiritsevät että impulsiiviset lapset kohtaavat keskimääräistä heikompaa vanhemmuutta. Tämän lisäksi he tulevat muita todennäköisemmin torjutuiksi toveriryhmässä. Voidaan sanoa, että puutteellisen sosiaalisen kompetenssin omaavat lapset ovat vaarassa ajautua torjutuiksi toveriryhmässä, jonka lisäksi he kohtaavat heikompaa vanhemmuutta, joka aiempien tutkimusten mukaan (ks. esim. katsaus Barber, 1996) johtaa entistä heikompaan sosiaaliseen kompetenssiin.

Tämä voidaan nähdä kehityksellisenä riskitekijänä erityisesti impulsiivisten ja häiritsevien lasten osalta. Hyvät sosiaaliset taidot omaavat lapset kohtaavat parempaa vanhemmuutta ja sopeutuvat toveriryhmään paremmin. Parempi vanhemmuus vahvistaa entisestään hyvää sosiaalista kompetenssia, joka ennustaa entistä parempaa toveriryhmästatusta. Tällainen positiivinen kierre vallitsee erityisesti hyvien yhteydenottojen ja korkean empaattisuuden omaavilla lapsilla. Tämän lisäksi voidaan sanoa, että isien korkea psykologinen kontrolli ja äitien korkea vanhemmuuden stressi vahvistivat kielteisten sosiaalisten piirteiden negatiivista vaikutusta toveriarviointeihin. Näin vanhemmuustyö toimii moderoivana tekijänä sosiaalisen kompetenssin ja sosiaalisen statuksen välillä. Näiden tutkimustulosten lisäksi olisi mielenkiintoista tietää, kuinka toveriryhmän jäsenten samanlaisuus tai erilaisuus vaikuttaa ryhmänmuodostukseen ja näin statukseen toveriryhmässä. Mikäli Alkuportaatt-tutkimus jatkuu, mielenkiintoista olisi myös tietää, kuinka toveriryhmät ensimmäisillä koululuokilla muodostuvat, kun oppilaat tulevat usein eri esikouluryhmistä varsinaiseen ensimmäiseen luokan kouluryhmään.

Voitaisiinko esikoulussa määriteltyä sosiaalisen kompetenssin tietoa hyödyntää ensimmäisellä luokalla esimerkiksi opettajan taholta, jolloin opettaja voisi kiinnittää erityistä huomiota paljon häiritsevyyttä ja impulsiivisuutta ilmentävien oppilaiden sosiaalisten taitojen kehittämiseen? Tämän lisäksi myös vanhempien valmiutta auttaa lasta kehittämään sosiaalisia taitoja olisi tarpeen lisätä. Tämä tarkoittaisi samalla myös vanhemmuuden tukemista, sillä usein juuri häiritsevät ja impulsiiviset lapset kohtaavat heikkoa vanhemmuutta, joka on negatiivisesti yhteydessä lapsen kehitykseen. Käytännön työn kannalta tämä tarkoittaisi sitä, että tuen piiriin olisi luettava sekä lapsi, jolla on riskinä päätyä torjutun asemaan että lapsen vanhemmat, joiden vanhemmuustyö voi olla seurausta lapsen puutteellisesta sosiaalisesta kompetenssista.

Yhteenvetona voidaan sanoa, että vahvan sosiaalisen kompetenssin lapset tulevat kohdatuksi sekä toveriryhmässä että vanhempien taholta positiivisemmin, sillä nämä lapset ovat muita todennäköisemmin suosittujen asemassa toveriryhmässä ja heidän vanhempansa raportoivat vanhemmuudessaan vahvempia vanhemmuustyyliä. Puutteellisen sosiaalisen kompetenssin lapset puolestaan kärsivät näistä puutteistaan, sillä he tulevat toveriryhmässä muita todennäköisemmin torjutuiksi ja he kohtaavat lisäksi vanhempiensa taholta heikompaa vanhemmuutta. Negatiivisen vanhemmuuden ulottuvuuksista erityisesti psykologinen kontrolli ja vanhemmuuden stressi vahvistavat kielteisten sosiaalisten piirteiden negatiivista vaikutusta toveriarviointeihin.

LÄHTEET

- Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Waanders, C., & Shaffer, S. (2005). The relationships between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom. *Infant and Child Development*, *14*(2), 133-154.
- Aro, T. (2011). Miten ymmärrämme itsesäätelyn. *Taaperosta taitavaksi toimijaksi : Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen* (s. 10-18)
- Aunola, K., & Nurmi, J. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, *76*(6), 1144-1159.
- Ball, S. M. (2011). Relations among parents' attributions, affect, and behaviors in the context of evocative parent-child interactions. Dissertation, Graduate School of Vanderbilt University.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, *67*(6), 3296-3319.
- Bauer, W. D., & Twentyman, C. T. (1985). Abusing, neglectful, and comparison mothers' responses to child-related and non-child-related stressors. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *53*(3), 335-343.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, *4*(1, Pt.2), 1-103.
- Baumrind, D. (1973). The development of instrumental competence through socialization. Teoksessa A. D. Pick (toim.), *Minnesota symposia on child psychology* (pp. 3-46). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Baumrind, D. (1989). Rearing competent children. Teoksessa W. Damon (toim.), *Child development today and tomorrow* (s. 349-378). San Francisco: Jossey-Bass.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, *55*(1), 83-

- Berndt, T. J., & McCandless, M. A. (2009). Methods for investigating children's relationships with peers. Teoksessa B. & L. Rubin (toim.), *Handbook of peer interactions, relationships and groups* (s. 63-81). New York: The Guilford Press.
- Berndt, T. J., & Murphy, L. M. (2002). Influences of friends and friendships: Myths, truths, and research recommendations. Teoksessa R. V. Kail (toim.), *Advances in child development and behavior, vol. 30* (s. 275-310). San Diego, CA, US: Academic Press.
- Black, B., & Hazen, N. L. (1990). Social status and patterns of communication in acquainted and unacquainted preschool children. *Developmental Psychology, 26*(3), 379-387.
- Bukowski, William M., Motzoi, Claireneige, Meyer, Felicia. (2009). Friendship as process, function and outcome. Teoksessa B. & L. Rubin (toim.), *Handbook of peer interactions, relationships and groups*. (s. 217-231). New York: Guilford Press.
- Caldarella, P., & Merrell, K. W. (1997). Common dimensions of social skills of children and adolescents: A taxonomy of positive behaviors. *School Psychology Review, 26*(2), 264-278.
- Cillessen, A. (2009). Sociometric methods. Teoksessa B. & L. Rubin (toim.), *Handbook of peer interactions, relationships and groups* (s. 82-99). New York: The Guilford Press.
- Cillessen, A., Bukowski, W., & Haselager, G. (2000). Stability of sociometric categories. Teoksessa Bukowski, W. (toim.) *Recent Advances in the Measurement of Acceptance and Rejection in the Peer System* (pp. 75-93). San Francisco, CA, US: Jossey-Bass.
- Coie, J. D. & Cillessen, A. H. (1993). Peer rejection: Origins and effects on children's development. *Current Directions in Psychological Science, 2*, 93-96.
- Coie, J.D., & Dodge, K.A. (1983). Continuities and changes in children's social status: A five year's longitudinal study. *Merrill-Palmer Quarterly, 1983, 29*: 261-282.
- Coie, J. D., Dodge, K. A., & Kupersmidt, J. B. (1990). Peer group behavior and social status. Teoksessa S. R. Asher, & J. D. Coie (toim.), *Peer rejection in childhood* (s. 17-59). New York: Cambridge University Press.

- Coie, J. D., Dodge, K. A., & Coppotelli, H. (1982). Dimensions and types of social status: A cross-age perspective. *Developmental Psychology, 18*(4), 557-570.
- Cole, P. M., ZahnWaxler, C., Fox, N. A., Usher, B. A., & Welsh, J. D. (1996). Individual differences in emotion regulation and behavior problems in preschool children. *Journal of Abnormal Psychology, 105*(4), 518-529.
- Crick, N. R., & Dodge, K. A. (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological Bulletin, 115*(1), 74-101.
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin, 113*(3), 487-496.
- Denham, S. A., Blair, K. A., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach Major, S., & Queenan, P. (2003). Preschool emotional competence: Pathway to social competence. *Child Development, 74*(1), 238-256.
- Dix, T., & Lochman, J. E. (1990). Social cognition and negative reactions to children: A comparison of mothers of aggressive and nonaggressive boys. *Journal of Social and Clinical Psychology, 9*(4), 418-438.
- Dix, T., Ruble, D. N., Grusec, J. E., & Nixon, S. (1986). Social cognition in parents: Inferential and affective reactions to children of three age levels. *Child Development, 57*(4), 879-894.
- Dodge, K. A., Coie, J. D., Lynam, D. (2006). Aggression and Antisocial Behavior in Youth. Teoksessa W. Damon, N. Eisenberg & R. M. Lerner (toim.), *Handbook of child psychology: Volume 3. Social, Emotional, and Personality Development* (6.painos, s. 719-788). Hoboken (N.J.): Wiley.
- Dodge, K. & Feldman, E. (1990). Issues in social cognition and sociometric status. Teoksessa Asher, S. & Coie, J (toim.) *Peer Rejection in Childhood* (pp. 119-155). New York, NY, US: Cambridge University Press.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Guthrie, I. K., & Reiser, M. (2002). The role of emotionality and regulation in children's social competence and adjustment. Teoksessa L. Pulkkinen & A. Caspi (toim.) *Paths to Successful Development: Personality in the Life Course* (s. 46-70) Cambridge:

Cambridge University Press.

- Farmer, T. W., Estell, D. B., Bishop, J. L., O'Neal, K. K., & Cairns, B. D. (2003). Rejected bullies or popular leaders? The social relations of aggressive subtypes of rural african american early adolescents. *Developmental Psychology, 39*(6), 992-1004.
- File, N. (1993). The teacher as a guide of children's competence with peers. *Child & Youth Care Forum, 22*(5), 351-360.
- Gottman, J. M. (1983). How children become friends. *Monographs of the Society for Research in Child Development, 48*(3; 201), 86.
- Gresham, F. M., & Reschly, D. J. (1987). Dimensions of social competence: Method factors in the assessment of adaptive behavior, social skills, and peer acceptance. *Journal of School Psychology, 25*(4), 367-381.
- Gresham, F. M. (1986). Conceptual and definitional issues in the assessment of children's social skills: Implications for classification and training. *Journal of Clinical Child Psychology, 15*(1), 3-15.
- Grusec, J. E., Davidov, M., & Lundell, L. (2002). Prosocial and helping behavior. Teoksessa P. K. Smith, & C. H. Hart (toim.), *Blackwell handbook of childhood social development* (s. 457-474). Malden: Blackwell Publishing.
- Hartup, W. (1983). Peer relations. Teoksessa Mussen, P. H., Hetherington, E. M. (toim.), *Handbook of Child Psychology. Volume IV. Socialization, Personality, and Social Development*. (s. 103-196) John Wiley & Sons.
- Hastings, P. D., McShane, K. E., Parker, R., & Ladha, F. (2007). Ready to make nice: Parental socialization of young sons' and daughters' prosocial behaviors with peers. *The Journal of Genetic Psychology: Research and Theory on Human Development, 168*(2), 177-200.
- Hastings, P. D., Utendale, W. T., Sullivan, C. (2007). The Socialization of Prosocial Development. Teoksessa Grusec, J.E. & Hastings P.D. (toim.) *Handbook of socialization: Theory and research*. (s. 638-664). New York: Guilford Press.

- Hay, D. F., Payne, A., & Chadwick, A. (2004). Peer relations in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(1), 84-108.
- Jackson, L. D., & Bracken, B. A. (1998). Relationship between students' social status and global and domain-specific self-concepts. *Journal of School Psychology*, 36(2), 233-246.
- Junttila, N. (2010). Social competence and loneliness during the school years - Issues in assessment, interrelations and intergenerational transmission. Väitöskirja: Turun yliopisto.
- Junttila, N., Voeten, M., Kaukiainen, A. & Vauras, M. (2006). Multisource assessment of children's social competence. *Educational and Psychological Measurement*, (66), 874-895.
- Kaukiainen, A., Junttila, N., Kinnunen, R., Vauras, M. (2005). *MASK : Monitahoarviointi sosiaalisesta kompetenssista*. Turku: Oppimistutkimuksen keskus.
- Keinänen, Aunola, Lerkkanen, Poikkeus, Nurmi, Kiuru. (2011). Vanhemmuustyylien merkitys taidoiltaan erilaisten lasten sosiaalisessa kompetenssissa. *NMI Bulletin*, 3, 15-33.
- Keltikangas-Järvinen, L. (2012). *Pienen lapsen sosiaalisuus*. Helsinki: WSOY.
- Kiuru, N., Poikkeus, A., Lerkkanen, M., Pakarinen, E., Siekkinen, M., Ahonen, T., & Nurmi, J. (2012). Teacher-perceived supportive classroom climate protects against detrimental impact of reading disability risk on peer rejection. *Learning and Instruction*, 22(5), 331-339.
- Korhonen, M. (2006). Sukupolven merkitys vuorovaikutussuhteessa. Teoksessa Karila, Alasuutari, Hännikäinen, Nummenmaa, Rasku-Puttonen (toim.) *Kasvatusvuorovaikutus*. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Ladd, G. W. (1999). Peer relationships and social competence during early and middle childhood. *Annual Review of Psychology*, 50, 333-359.
- Ladd, G. W. (toim.) (2005). *Children's peer relations and social competence: A century of progress*. London: Yale University Press.
- Ladd, G. W., & Mize, J. (1983). A cognitive-social learning model of social-skill training. *Psychological Review*, 90(2), 127-157.

- Lerkkänen, M.-K., Niemi, P., Poikkeus, A.-M., Poskiparta, E., Siekkinen, M. & Nurmi, J.-E. (2006). *Alkuportaattiseurantatutkimus (meneillään)*. Jyväskylän yliopisto.
- Maccoby, J. & Martin, A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent - child interaction. Teoksessa P. H. Mussen, & E. M. Hetherington (toim.) *Handbook of child psychology : Formerly Carmichael's of Child Psychology. Vol. 4, Socialization, Personality, and Social Development* (4. painos, s. 1-101). New York: John Wiley & Sons.
- Merrell, K. W. (1993). Using behavioral rating scales to assess social skills and antisocial behavior in school settings: Development of the school social behavior scales. *School Psychology Review*, 22(1), 115-133.
- Mize, J., & Pettit, G. S. (1997). Mothers' social coaching, mother-child relationship style, and children's peer competence: Is the medium the message? *Child Development*, 68(2), 312-332.
- Mulsow, M., Caldera, Y. M., Pursley, M., Reifman, A., & Huston, A. C. (2002). Multilevel factors influencing maternal stress during the first three years. *Journal of Marriage and Family*, 64(4), 944-956.
- Neitola, M. (2011). Lapsen sosiaalisen kompetenssin tukeminen : Vanhempien epäsuorat ja suorat vaikutustavat. Väitöskirja, Turun yliopisto.
- Nelson, D. & Crick, N. (2002). Parental psychological control: Implications for childhood physical and relational aggression. Teoksessa B. K. Barber (toim.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* (s. 161-189). Washington DC: American Psychological Association.
- Newcomb, A., & Bukowski, W. (1983). Social impact and social preferences as determinants of children's peer group status. *Developmental Psychology*, 19, 856-867.
- Newcomb, A. F., Bukowski, W. M., & Pattee, L. (1993). Children's peer relations: A meta-analytic review of popular, rejected, neglected, controversial, and average sociometric status. *Psychological Bulletin*, 113(1), 99-128.
- Ojanen, T., Grönroos, M., & Salmivalli, C. (2005). An interpersonal circumplex model of children's social goals: Links with peer-reported behavior and sociometric status. *Developmental*

Psychology, 41(5), 699-710.

- Parker, J. & Asher, S. (1987). Peer relations and later personal adjustment: Are low-accepted children at risk? *Psychological Bulletin*, 102, 357-389.
- Parkhurst, J. T., & Hopmeyer, A. (1998). Sociometric popularity and peer-perceived popularity: Two distinct dimensions of peer status. *The Journal of Early Adolescence*, 18(2), 125-144.
- Poikkeus, A. (1996). Yksilön sosiaaliset vuorovaikutustaidot. Teoksessa M. Sarkkinen (toim.), *Psykologia-johdantokurssi* (s. 99-107) Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Poikkeus, A. (2003). Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa Lyytinen, P., Korkiakangas, M., Lyytinen, H. (toim.), *Näkökulmia kehityspsykologiaan* (1-6. painos, s. 122-138). Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Pulkkinen, L. (1994). Emotion säätely kehityksessä. *Psykologia*, 29(6), 404-418.
- Richaud de Minzi, M. C. (2006). Loneliness and depression in middle and late childhood: The relationship to attachment and parental styles. *Journal of Genetic Psychology*, 167(2), 189-210.
- Roberts, G. C., Block, J. H., & Block, J. (1984). Continuity and change in parents' child-rearing practices. *Child Development*, 55(2), 586-597.
- Rönkä, M., Lerkkanen, M., Poikkeus, A., Nurmi, J., & Kiuru, N. (2011). Luku- ja laskutaidon sekä oppiainekohtaisten minäkäsitysten yhteydet lapsen sosiaaliseen asemaan vertaisryhmässä. *Psykologia*, 46(5), 312-327.
- RoseKrasnor, L., Rubin, K. H., Booth, C. L., & Coplan, R. (1996). The relation of maternal directiveness and child attachment security to social competence in preschoolers. *International Journal of Behavioral Development*, 19(2), 309-325.
- RoseKrasnor, L., & Denham, S. (2009). Social-emotional competence in early childhood. Teoksessa K. H. Rubin, W. M. Bukowski & B. Laursen (toim.), *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (s. 162-179). New York, NY, US.
- Rubin, K.H., Bukowski, W.M., & Parker, J.G. (2006). Peer interactions, relationships, and groups. Teoksessa N. Eisenberg (toim.), *Handbook of child psychology. volume three: Social,*

emotional, and personality development (6. painos, s. 571-645). New Jersey: Wiley.

Rubin, K. H., Bream, L. A., & RoseKrasnor, L. (1991). Social problem solving and aggression in childhood. Teoksessa D. J. Pepler, & K. H. Rubin (toim.), *The development and treatment of childhood aggression* (s. 219-248). Hillsdale, NJ, England.

Salmivalli, C., Ojanen, T., Haanpää, J., & Peets, K. (2005). "I'm OK but you're not" and other peer-relational schemas: Explaining individual differences in children's social goals. *Developmental Psychology*, 41(2), 363-375.

Salmivalli, C. (2005). *Kaverien kanssa : Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sanson, A., Hemphill, S. A., & Smart, D. (2004). Connections between temperament and social development: A review. *Social Development*, 13(1), 142-170.

Sheridan, S. & Walker, D. (1999). Social skills in context: Considerations for assessment, intervention, and generalization. Teoksessa Reynolds, Cecil R. & Gutkin, Terry B. (toim.) *The handbook of school psychology* (3. painos, s. 686-708). New York: John Wiley & Sons.

Siegler, R., DeLoache, J., & Eisenberg, N. (2006). *How children develop*. New York: Worth.

Spinrad, T. L., Eisenberg, N., Cumberland, A., Fabes, R. A., Valiente, C., Shepard, S. A., Reiser, M., Losoya, S. H., Guthrie, I. K. (2006). Relation of emotion-related regulation to children's social competence: A longitudinal study. *Emotion*, 6(3), 498-510.

Spinrad, T. L., Eisenberg, N., Gaertner, B., Popp, T., Smith, C. L., Kupfer, A., Greving, K., Liew, J., Hofer, C. (2007). Relations of maternal socialization and toddlers' effortful control to children's adjustment and social competence. *Developmental Psychology*, 43(5), 1170-1186.

Thomas, A., & Chess, S. (1977). *Temperament and development*. New York: Brunner/Mazel.

Vartiainen, J. (2011). *Vertaissuhdevaikeudet, kielelliset taidot ja lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen*. Pro Gradu, Jyväskylän yliopisto.

Walton, A., & Flouri, E. (2010). Contextual risk, maternal parenting and adolescent externalizing behaviour problems: The role of emotion regulation. *Child: Care, Health and Development*,

36(2), 275-284.

Weiss, B., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Pettit, G. S. (1992). Some consequences of early harsh discipline: Child aggression and a maladaptive social information processing style. *Child Development, 63*(6), 1321-1335.

Wentzel, K. R., & Asher, S. R. (1995). The academic lives of neglected, rejected, popular, and controversial children. *Child Development, 66*(3), 754-763.

Zhou, Q., Eisenberg, N., Losoya, S. H., Fabes, R. A., Reiser, M., Guthrie, I. K., Murphy, B. C., Cumberland, A. J., Shepard, S. A. (2002). The relations of parental warmth and positive expressiveness to children's empathy-related responding and social functioning: A longitudinal study. *Child Development, 73*(3), 893-915.